

თავისუფალი უნივერსიტეტის
აზისა და აფრიკის ინსტიტუტის
სამეცნიერო ჟურნალი

*The Journal of Free University
Institute of Asia and Africa*

№2
2024

დუნია Dunya

თავისუფაღი ჩა აგრარული
უნივერსიტეტების გამომცემობა
FREE AND AGRICULTURAL
UNIVERSITIES PRESS

თავისუფალი უნივერსიტეტის
აზისა და აფრიკის ინსტიტუტის
სამეცნიერო ჟურნალი

*The Journal of Free University
Institute of Asia and Africa*

№2
2024

ქუნია Dunya

თავისუფალი უნივერსიტეტის აზიანისა და აფრიკის ინსტიტუტის ბაზაზე 2023 წელს შეიქმნა სამეცნიერო უკურნალი „დუნია“.

უკურნალში დასაბუქდი სტატიების ავტორების შეუძლიათ თავად აირჩიონ ახლო (არაბული ქვეყნები, ირანი, თურქეთი), შორეული აღმოსავლეთის (იაპონია, ჩინეთი, კორეა) და ევროატლანტიკური მიმართულების (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი) ქვეყნებიდან თემის მიმართულება და განავრცონ მოცემული თემატიკა შემდეგ სფეროებში:

ისტორია და რელიგია
ხელოვნება და კულტურა
ეკონომიკა და ბიზნესი
სამართალი
პოლიტიკა და უსაფრთხოება (ტერორიზმი)
და სხვა

უკურნალში პუბლიკაციების გამოქვეყნება შეუძლიათ საქართველოს აკრედიტებული უმაღლესი სასწავლებლების ბაკალავრიატის სტუდენტებს, მაგისტრანტებსა და დოქტორანტებს.

სამეცნიერო პუბლიკაციები, ქვეყნდება ქართულ და ინგლისურ ენებზე. მისი მიზანია ახალგაზრდა მკვლევარების ცოდნის გაზიარება.

უკურნალი ქვეყნდება წელიწადში ერთხელ, ყოველი წლის დეკემბერში.

სარედაქციო ჰგული:

ვატო ლევავა / Vato Lejava

პროფესორი, თავისუფალი უნივერსიტეტის რექტორი

თინათინ ქართველი

პროფესორი, თავისუფალი უნივერსიტეტის საერთაშორისო ურთიერთობების სკოლის დეკანი

გიორგი კაციტაძე

პროფესორი, თავისუფალი უნივერსიტეტის აზიანისა და აფრიკის ინსტიტუტის დირექტორი

ანუაი პუკშტო

პროფესორი, ვიტაუტას მაგნუსის უნივერსიტეტი, კაუნასი, ლიეტუვა

სლავომირ პორაკი

პროფესორი, კარლის უნივერსიტეტი, პრაღა, ჩეხეთი

აღმასრულებელი მდივანი:

საბა ტაველიშვილი

თავისუფალი უნივერსიტეტის დოქტორანტი

გამოცემის კოორდინატორი / Publishing Coordinator:

ანა მილაშვილი / Ana Milashvili

დამკაბადონებელი / Design:

ნატალია გლონტი / Natalia Glonti

ISSN 2960-9402

© თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი, Free University of Tbilisi, 2024

ელენე გურეშიძე ალექსანდრე ლაცაბიძე, თავისუფალი უნივერსიტეტი საქართველო და ჩრდილოათლანტიკური ხედების მოგანიზაცია (NATO) – ორმხრივი ურთიერთობის მნიშვნელობა და სამომავლო პერსპექტივები.....	7
Elene Gureshidze Alexander Latsabidze, Free University of Tbilisi GEORGIA AND THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION (NATO) THE IMPORTANCE OF PARTNERSHIP AND FUTURE PERSPECTIVES	12
ვალენტინა ბერაძე გიორგი კაციძე, თავისუფალი უნივერსიტეტი საქართველო და ევროპავილის აღმოსავალი პარტნიორობა (EaP): გზა უფრო მფიზიკური ინიციატივისკენ	15
Valentina Beradze George Katsiadze, Free University of Tbilisi GEORGIA AND THE EU'S EASTERN PARTNERSHIP: A PATHWAY TO CLOSER INTEGRATION	22
ლუკა ობოლაძე ალექსანდრე ლაცაბიძე, თავისუფალი უნივერსიტეტი შავი ზღვა: რეგიონული ინიციატივა და ჩრდილოათლანტიკური ხედების მოგანიზაციის უსაფრთხოების სტრატეგია.....	24
Luka oboladze Alexander Latsabidze, Free University of Tbilisi THE BLACK SEA: REGIONAL DYNAMICS AND THE SECURITY STRATEGY OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION	29
მარიამ გაჩეჩილაძე ალექსანდრე ლაცაბიძე, თავისუფალი უნივერსიტეტი ევროპავილის ენერგოკოდიტიკა რუსეთის უკრაინაში შავრის შემდეგ	33
Mariam Gachechiladze Alexander Latsabidze, Free University of Tbilisi EU ENERGY POLICY AFTER THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE	37
ნუცა ნებიერიძე ალექსანდრე ლაცაბიძე, თავისუფალი უნივერსიტეტი ჩრდილოათლანტიკური ხედების მოგანიზაცია (NATO) და კიბერუსაფრთხოების გამოწვევები	41
Nutsa Nebieridze Alexander Latsabidze, Free University of Tbilisi NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION (NATO) AND CYBER SECURITY CHALLENGES	44
საბა ტაველიშვილი ანკარა ჰაჯი ბარიამ ველის უნივერსიტეტი თავისუფალი უნივერსიტეტი დამოკრატიული კონსორტული გარდამავალი ეთაპი ყაზახეთსა და ყირგიზეთში 1990 წლის შემდეგ: შედარებითი ანალიზი	47
Toilybek turekulihev Saba tavelishvili Ankara Haci Bayram Veli Üniversitesi Tbilisi Free University TRANSITION AND CONSOLIDATION OF DEMOCRACY IN KAZAKHSTAN AND KYRGYZSTAN AFTER 1990: A COMPARATIVE STUDY	53

საქართველო და ჩრდილოათლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO) – ორმხრივი ურთიერთობის მნიშვნელობა და სამომავლო პროცესის განვითარება

რეზიუმე

ჩრდილოათლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციისა და საქართველოს პარტნიორობა 30 წელზე მეტს ითვლის, რომლის განმავლობაშიც ქვეყანამ საგრძნობლად დახვეწა საკუთარი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სტრუქტურები. ნატო-საქართველოს პარტნიორობას უმნიშვნელოვანესი ღირებულება აქვს არა მხოლოდ ქვეყნის უსაფრთხოებისთვის, არამედ საქართველოს ინსტიტუციური მედეგობის გაზრდისთვის და დემოკრატიული ღირებულებების გავრცელებისთვის, რის გამოც აუცილებელია, რომ კიდევ უფრო გაღრმავდეს არსებული თანამშრომლობა. ევროატლანტიკურ სტრუქტურებთან ინტეგრაციის საკითხი საქართველოსთვის განსაკუთრებით აქტუალური რუსეთ-უკრაინის ომის დროს გახდა, როდესაც ევროინტეგრაციისა და ნატოში გაწევრიანების თემატიკა ხელახალი სიცხადით მოექცა ქართულ პოლიტიკურ დისკურში. თემის აქტუალობიდან გამომდინარე, მიმდინარე ნაშრომში განხილულია ნატო-საქართველოს ურთიერთობის ისტორია, პრაქტიკული და პოლიტიკური თანამშრომლობა და წვლილი, რომელიც აღიანს საქართველოს უსაფრთხოების განმტკიცებაში შეაქვს.

საკვანძო სიტყვები: უსაფრთხოება, თავდაცვა, ევროატლანტიკური სტრუქტურები, ნატო, საქართველო.

2022 წელს რუსეთის მიერ უკრაინის წინააღმდეგ წამოწყებულმა არაპროვოცირებულმა ომმა შეარყია ევრო-ატლანტიკური უსაფრთხოების არქიტექტურა, რომელიც ცივი ომის შემდგომ იყო ჩამოყალიბებული (Polyakova 2023). უკრაინის ომმა და გეოპოლიტიკური კრიზისებით გამოწვეულმა ძვრებმა განსაკუთრებით კრიტიკული უსაფრთხოების დილემის წინაშე დააყენა შავი ზღვის რეგიონში მდებარე ისეთი ქვეყანა, როგორიცაა საქართველო (Flanagan 2020). საქართველოსთვის, რომლის ტერიტორიული მთლიანობა ამჟამად რუსეთის ფედერაციის მიერ არის დარღვეული, ცხადად გამოჩნდა რუსეთის ექსპანსიონიზმის საფრთხეები. შესაბამისად ქვეყნის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სისტემების მედეგობის მნიშვნელობა კიდევ უფრო პრიორიტეტული და ეგზისტენციალური მნიშვნელობის გახდა (Kakachia 2022). საქართველოს უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სისტემების გაძლიერებასა და ინსტიტუციური მდგრადობის უზრუნველყოფას უკავშირდება საქართველო-ნატოს ურთიერთობის საკითხი, რომლის მნიშვნელობაც განსაკუთრებით აქტუალური მიმდინარე პერიოდში გახდა (Temnycky 2022).

ნატო-საქართველოს ურთიერთობის საწყისი ეტაპები

ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრირება საქართველოს კონსტიტუციური ვალდებულებაა, რომელიც ამავე დოკუმენტის 78-ე მუხლით არის კოდიფიცირებული (საქართველოს კონსტიტუცია

1995). ევროკავშირში ინტეგრაციასთან ერთად აღნიშნული პუნქტი მოიცავს ისეთ ორგანიზაციაში განევრიანების მისწრაფებას, როგორიცაა ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია.

ნატოსა და საქართველოს შორის არსებული ურთიერთობას საფუძველი მაშინ ჩაეყარა, როდესაც საქართველო საბჭოთა კავშირისგან გათავისუფლდა და დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებისკენ პირველი ნაბიჯები გადადგა. საქართველოს საგარეო პოლიტიკის უმთავრეს მიმართულებას სწორედ ევროატლანტიკური ინტეგრაცია იყო.

ნატო-საქართველოს შორის არსებული თანამშრომლობა

ნატოსთან თანამშრომლობა არა მხოლოდ ეხმარება საქართველოს, რომ პოლიტიკური კოოპერაციის ხარისხი გააღმართს მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან სამხედრო-პოლიტიკურ ორგანიზაციასთან, არამედ ქვეყანას საშუალებას აძლევს, რომ პრაქტიკული თანამშრომლობის კუთხითაც პროგრესული ნაბიჯები გადადგას. პრაქტიკული ნაბიჯებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ნატო-საქართველოს არსებითი პაკეტი (SNGP), რომელიც 2014 წელს უელსის სამიტის დროს დაფუძნდა (NATO 2016). აღნიშნული ყოვლისმომცველი ინიციატივის უმთავრეს მიზანს ნარმოადგენს საქართველოს თავდაცვითი პოტენციალის გაძლიერება და ქვეყნის დაახლოება ნატოს სტანდარტებთან (საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ 2024). ნატო-საქართველოს არსებითი პაკეტის პრიორიტეტებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს თავდაცვითი და უსაფრთხოების სექტორის რეფორმები, საქართველოს მედეგობის გაზრდა, გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა და ქვეყნის თავსებადობის ზრდა ნატოს სტანდარტებთან შესაბამისად. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია პრაქტიკული მხარდაჭერა კიბერუსაფრთხოების, საზღვაო უსაფრთხოებისა და საკომუნიკაციო არხების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიმართულებით (NATO 2016). საქართველო-ნატოს თანამშრომლობა აგრეთვე მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ ქვეყანას ნატოს სამხედრო ოპერაციებსა და წვრთნებში შეეძლია მონაწილეობის მიღება (Paul and Maisuradze 2021). მაგალითად, საქართველომ დიდი წვლილი შეიტანა კოსოვოს სამშვიდობო ოპერაციაში. აგრეთვე აღსანიშნავია, რომ საქართველო იყო ავღანეთში „საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდაჭერი ძალების“ ერთ-ერთი უმსხვილესი ნატოს არანევრი კონტრიბუტორი (NATO 2024). ხაზგასასმელია აგრეთვე ოპერაცია Active Endeavour, რომელიც ხმელთაშუა ზღვაში კონტრტერორისტულ ოპერაციებში მონაწილეობის მიღებას გულისხმობდა. ამჟამად კი ნატო და საქართველო აქტიურად თანამშრომლობენ საზღვაო უსაფრთხოების მიმართულებით ოპერაცია „ზღვის მცველის“ ფარგლებში (NATO 2024). 2022 წელს აღნიშნულმა თანამშრომლობამ თვისებრივად ახალ საფეხურზე გადაინაცვლა, როდესაც ნატომ საქართველოს აღიანსის საზღვაო უსაფრთხოების ოპერაციული პარტნიორის სტატუსი მიანიჭა. საქართველო იყო აღიანსის პირველი არანევრი ქვეყანა, რომელმაც მიიღო ასეთი სტატუსი (Civil Georgia 2023).

1 საქართველოს კონსტიტუციის 78-ე მუხლი: „კონსტიტუციურმა ორგანოებმა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში [წრდა] მიიღონ ყველა ზომა ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს სრული ინტეგრაციის უზრუნველყოფაზ“. ვრცელად: [8](https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=3ნებაზოსა და საქართველოს შორის არსებული ურთიერთობის განსაკუთრებული 1994 წელს, როდესაც საქართველოს შეერთიანების „პარტნიორობა მშვიდობისთვის“ პროგრამა. საქართველო-ნატოს თანამშრომლობის კონტექსტში აუცილებლად აღსანიშნავია 2002 წლის პრაღაში გამართული ნატოს სამიტი, სადაც საქართველოს იმჟამინდელმა პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ პროველად გაამოვანა ნატოში განევრიანების სურვილი (საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ 2024). თანამშრომლობის დონე კი თვისებრივად ახალ საფეხურზე ავდა „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ, როდესაც საქართველომ უფრო ამბიციური და პროდასაცლერი რეფორმების გატარება დაიწყო (Wilson 2014). განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და უპრეცედენტო მოვლენა იყო 2008 წლის ბუქერესტის სამიტი, სადაც ნატოს წევრმა ქვეყნა გახდებოდა შესაბამისი რეფორმების გატარებისა და კრიტერიუმების დაკმაყოფილების შემდგომ. პოლიტიკური მხარდაჭერა არც მაშინ შენყვეტილა, როდესაც 2008 წლის ომის შედეგად რესეტმა საქართველოს სუვერენული ტერიტორიების 20%-ის ოკპირება მოახდინა. ამავე წელს დაფუძნდა ნატო-საქართველოს კომისია, რომელიც პოლიტიკური დაილიგინისთვის და საქართველოს ევროატლანტიკური რეფორმების წახალისებისთვის ინსტიტუციურ ჩარჩოს ქრისტიან გერებელის (NATO 2024). განსაკუთრებით აღსანიშნავია 2022 წლის ნატოს მადრიდის სამიტი, რომლის დროსაც მოკავშირეებმა აღიარეს საქართველოს რთული გეოპოლიტიკური და უსაფრთხოების სიტუაცია და მხარი დაუჭირეს ქვეყანასთან თანამშრომლობის გაღრმავებას (NATO 2022).</p>
</div>
<div data-bbox=)

ნატოს მნიშვნელობის განხილვა რეალიზმისა და სოციალური კონსტრუქტივიზმის პრიზმიდან

ნატოს მნიშვნელობის განხილვა საქართველოს კონტექსტში საერთაშორისო ურთიერთობების სავადასხვა თეორიული ქრილიდან არის შესაძლებელი. განსაკუთრებით რელევანტური კი აღნიშნულ კონტექსტში რეალიზმისა და სოციალური კონსტრუქტივიზმის თეორიული ჩარჩოებია. რეალიზმის მიხედვით, საერთაშორისო სისტემაში მთავარი აქტორები არიან სუვერენული სახელმწიფოები, რომლების უმთავრესი მიზანი არის გადარჩენა და ძალაუფლებისკენ მაქსიმალურად სწრაფვა. აღნიშნული თეორიის მიხედვით, უსაფრთხოება და თვითგადარჩენა სახელმწიფოთა გადაწყვეტილებებზე არსებით გავლენას ახდენს (Collins 2022). შესაბამისად, რეალიზმის ქრილის მიხედვით, ისეთ სამხედრო ალიანსთან თანამშრომლობა, როგორიცაა ნატო, საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესია უსაფრთხოების განმტკიცებისთვის, ვინაიდან სწორედ ასეთ თრგანიზაციასთან პრაქტიკული და პოლიტიკური კოოპერაცია უზრუნველყოფს ქვეყანას შესაბამისი რესურსებით, რაც მას შეკავების ეფექტუანი მექანიზმის ჩამოყალიბებაში ეხმარება (Malek 2008). აღნიშნული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიმდინარე გეოპოლიტიკური კრიზისების დროს, როდესაც საზღვაო უსაფრთხოება, კიბერუსაფრთხოება და ინსტიტუციური მედიების უსაფრთხოების უმთავრეს პრიორიტეტებად იქცა.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ნატოსთან თანამშრომლობა მნიშვნელოვანია ისეთი თეორიის პერსპექტივიდანაც, როგორიცაა სოციალური კონსტრუქტივიზმი. აღნიშნული სკოლის მიხედვით, ობიექტური რეალობა, როგორც ასეთი, არ არსებობს, არამედ ნებისმიერი ინტერაქცია სუბიექტურად ფორმირდება ადამიანების მიერ. შესაბამისად, კონსტრუქტივიზმი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ღირებულებებს, იდეურ ცვლადებს, აღქმებსა და წარმოდგენებს (Jackson 2016). ამ კუთხით საქართველო-ნატოს თანამშრომლობა კვლავ უკიდურესად მნიშვნელოვანი ელემენტია, ვინაიდან მსგავსი სახის ურთიერთობა ეხმარება ქვეყანას, რომ შეინარჩუნოს კონსტიტუციურად გაცხადებული ევროატლანტიკური კურსი და დასავლეური სტანდარტების შესაბამისად განავითაროს საკუთარი ინსტიტუციები და დემოკრატიული რეფორმები (Kakachia 2024). ეს კი არა მხოლოდ ქვეყნის უსაფრთხოების სტრუქტურაზე აისახება, არამედ საქართველოს დასავლეთისკენ მიმართული საგარეო პოლიტიკის განმტკიცებას უწყობს ხელს. აქედან გამომდინარე, ნატო საქართველოს ღირებულებათა ქრილშიც ეხმარება და ქვეყანას დასავლეურ ინსტიტუციებთან აახლოებს, რაც უმნიშვნელოვანესია ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური კურსისთვის (Temnycky 2022). ნატო უმსხვილესი სამხედრო-პოლიტიკური თრგანიზაციაა, რომლის მთავარი მიზანი წევრი სახელმწიფოების უსაფრთხოების უზრუნველყოფაა. ნატო-საქართველოს შორის ურთიერთობა მას შემდეგ ჩამოყალიბდა, როდესაც ქვეყანამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა და ევროატლანტიკური მისწრაფებების სურვილი გამოთქვა. დამოუკიდებლობის მოპოვების დღიდან, ჩრდილოატლანტიკური ალიანსი პოლიტიკური და პრაქტიკული თანამშრომლობით ეხმარება ქვეყანას, რათა საქართველომ განიმტკიცოს საკუთარი უსაფრთხოება და თავდაცვის მიმართულებით კრიტიკულად მნიშვნელოვანი რეფორმები გაატაროს. ნატოსთან პარტნიორობა უმნიშვნელოვანესია ისეთი ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა, რომელიც შავი ზღვის რეგიონში დიდი ძალების ინტერესების დაპირისპირების შორის არის მოქცეული. ჩრდილო ატალანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციასთან მჯედრო თანამშრომლობით, ორგანიზაციის მიერ მოპოვებული რესურსების გამოყენებით და ალიანსის ეგიდით გამართულ სამხედრო ოპერაციებში მონაწილეობის მიღებით, ქვეყანა აძლიერებს ინსტიტუციურ მდგრადობას, უსაფრთხოების სტრუქტურებს და უზრუნველყოფს თავდაცვითი სექტორის რეფორმირებას, რაც განსაკუთრებით აქტუალური და მნიშვნელოვანია რუსეთ-უკრაინის ომისა და რეგიონული არასტაბილურობის პირობებში.

ბიბლიოგრაფია

ნატოსა და ევროკავშირის საინფორმაციო ცენტრი. ნატო-საქართველოს. თანამშრომლობის ისტორია.

Accessed 11 ივნისი, 2024. <https://infocenter.gov.ge/nato-georgia/nato-georgia-history/>

საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>
საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. საქართველო ნატო-ს ურთიერთობები.

Accessed 10 აგვისტო, 2024. <https://mfa.gov.ge/ka/nato/232016-sakartvelo-nato-s-urtiertobebi>

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO) 2016. ნატო-საქართველოს არსებითი

პაკეტი (SNGP). საინფორმაციო ფურცელი, ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/20160205_1602-factsheet-sngp-geo.pdf

Alina Polyakova, Edward Lucas, Mathieu Boulègue, Catherine Sendak, Scott Kindsvater, Ivanna Kuz, and Sasha Stone. 2023. *A New Vision for the Transatlantic Alliance: The Future of European Security, the United States, and the World Order after Russia's War in Ukraine*. CEPA. <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-new-vision-for-the-transatlantic-alliance-the-future-of-european-security-the-united-states-and-the-world-order-after-russias-war-in-ukraine/>

Civil Georgia. *Georgian Coast Guard Officers Join NATO's 'Sea Guardian' Operation*. July 12, 2023. <https://civil.ge/archives/558838>

Collins, Alan. 2022. *Contemporary Security Studies*. Oxford University Press. German. Council on Foreign Relations. *Zeitenwende*. Accessed June 11, 2024.

<https://dgap.org/en/research/expertise/zeitenwende>.

Kornely Kakachia, Anar Valiyev, Hanna Shelest, Bidzina Lebanidze, Maksym Khylko, Ahmad Alili, Salome Kandelaki. 2022. *The Black Sea Security after Russian Invasion of Ukraine: Views from Ukraine, Georgia, and Azerbaijan*. Policy Paper No. 31, Tbilisi: Georgian Institute of Politics.

Kornely Kakachia, Bidzina Lebanidze, Salome Kandelaki. 2024. *The Next Stage in NATO-Georgia Relations*. Policy Paper, Tbilisi: Georgian Institute of Politics.

Malek, Martin. 2008. "NATO and the South Caucasus: Armenia, Azerbaijan, and Georgia on Different Tracks." *Connections*, Vol. 7, No. 3 30-51. https://www.jstor.org/stable/26323347?searchText=nato+georgia&searchUri=%2Faction%2Fd%2FBasicSearch%3FQuery%3Dnato%2Bgeorgia%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ae1ee171982abce0fc1d7f20211bd5828&seq=1

NATO. 2022. Madrid Summit Declaration (Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022). June 29. Madrid Summit Declaration.

NATO. 2024. Relations with Georgia. March 7. Relations with Georgia

Paul, Amanda, and Iana Maisuradze. 2021. NATO and Georgia 13 years on: So close, yet so far
Commentary, European Policy Centre.

Robert Jackson, Georg Sorensen, Jorgen Moller. 2016. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford University Press.

Stephen J. Flanagan, Anika Binnendijk, Irina A. Chindea, Katherine Costello, Geoffrey Kirkwood, Dara Massicot, Clint Reach. 2020. Russia, NATO, and Black Sea Security. Rand Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA357-1.html.

Temnycky, Mark. 2022. NATO Membership Requests: Georgia and Ukraine Should Not Be Forgotten.

May 9. NATO Membership Requests: Georgia and Ukraine Should Not Be Forgotten.

Wilson, Damon. 2014. *Georgia's Path to NATO*. Research Report, Atlantic Council. <http://www.jstor.org/stable/resrep03414>.

GEORGIA AND THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION (NATO) – THE IMPORTANCE OF PARTNERSHIP AND FUTURE PERSPECTIVES

Abstract

The North-Atlantic Treaty Organization (NATO) and Georgia have been partners for almost 30 years during which the country has significantly enhanced its security and defense structures. Not only does partnership with NATO help Georgia to strengthen its security but it also encourages the country to improve institutional resilience and spread democratic values to increase its compatibility vis-à-vis NATO. Integration in the Euro-Atlantic structures has become especially prevalent in the Georgian public discourse after Russia's illegal and brutal invasion of Ukraine when Georgia's security architecture was put under question. Therefore, due to the revived interest in the topic of NATO-Georgia partnership, this article discusses the importance of practical and political cooperation between Georgia and NATO and analyses the importance of NATO's role in strengthening Georgia's security and defense.

Keywords: security, defense, Euro-Atlantic structures, NATO, Georgia.

Russia's brutal and unprovoked invasion of Ukraine in 2022 has fundamentally altered the Euro-Atlantic security architecture that was formed after the Cold War (Polyakova 2023). The war in Ukraine and turbulent geopolitical crises have exacerbated security dilemmas and put additional strain on Black Sea countries, such as Georgia (Flanagan 2020). Georgia, whose 20% of territories is currently illegally occupied by the Russian Federation, clearly saw the dangers of Russia's expansionism, which is why strengthening security and defense institutions has become existentially important and the highest priority for the country's national interests (Kakachia 2022). Strengthening of Georgia's security and defense systems and ensuring institutional sustainability is connected with Georgia-NATO relations, the importance of which has become particularly relevant in the current period (Temnycky 2022).

Foundations of the NATO-Georgia Cooperation

Integration in the Euro-Atlantic structures is a constitutional right for Georgia which is also codified in article 78 of the Georgian constitution (Constitution of Georgia 1995)¹. In addition to Georgia's desire to join the European Union (EU), the article explicitly mentions Georgia's aspirations for joining NATO.

The foundations of the NATO-Georgia partnership were laid when Georgia gained independence from the USSR and started becoming a sovereign, independent player on the global political chessboard. Georgia's foreign policy in this period mainly revolved around fostering deeper relationships between Euro-Atlantic institutions.

¹ Article 78 of the Georgian constitution: "The constitutional bodies shall take all measures within the scope of their competencies to ensure the full integration of Georgia into the European Union and the North Atlantic Treaty Organization."

The relationship between NATO and Georgia was especially broadened and deepened in 1994 when Georgia joined NATO's Partnership for Peace program. In the context of NATO-Georgia cooperation, the 2002 NATO Prague Summit was especially significant as the then President of Georgia, Eduard Shevardnadze vocalized for the first time Georgia's desire to join NATO (Information Centre on NATO and EU 2024). The partnership was moved to a higher level during the so-called Rose Revolution when Georgia began implementing more ambitious and pro-Western reforms (Wilson 2014). NATO's 2008 Bucharest Summit was historic in this regard as the Allies officially welcomed Georgia's Euro-Atlantic aspirations for membership in NATO, noting that the country would eventually become a member of the Alliance. Political assistance continued even after the war in 2008, when Russia invaded Georgia and occupied 20% of its territories. In the following year, the NATO-Georgia Commission was formed which created a framework for political dialogue between Georgia and NATO and encouraged the country to advance on its Euro-Atlantic reforms (NATO 2024). In this regard, the 2022 NATO Summit in Madrid is also noteworthy as the Allies have underscored the difficult security environment resulting from Russia's war in Ukraine and endorsed a set of tailored support measures for Georgia, as one of NATO's partners most directly affected by external threats and interference (NATO 2022).

Existing Partnership Between NATO and Georgia

Cooperation with NATO not only helps Georgia to deepen its political partnership with one of the most important military and political organizations, but it also encourages the country to develop practical cooperation tools. In this regard, the Substantial NATO-Georgia Package (SNGP) is especially emphasized. The SNGP initiative was established in 2014 during the Wales Summit and aims to strengthen Georgia's defense capabilities and develop closer security cooperation and interoperability with NATO (NATO 2016). SNGP especially helps Georgia in the areas of security and defense system reforms, enhancing Georgia's resilience, encouraging transparency, and strengthening Georgia's defense capabilities in line with NATO standards to help the country advance in its preparation for NATO membership (Information Centre on NATO and EU 2024). Additionally, SNGP helps Georgia to enhance its cyber and maritime security domains (NATO 2016) . Furthermore, NATO-Georgia cooperation is important as it allows the country to participate in NATO-led operations and military exercises (Paul and Maisuradze 2021). For instance, the Georgian infantry platoon joined the NATO-led peacekeeping mission-“Kosovo Forces” (KFOR) and participated in the peace-support operations. Georgia was also one of the largest non-NATO troop contributors to the International Security Assistance Force in Afghanistan (NATO 2024). Additionally, Georgia is a participant in the initiative Active Endeavour, the purpose of which is to help defend and protect against terrorist activities in the Mediterranean Sea. Georgian coast guard officers also participated in NATO's Sea Guardian operation, which as the Ministry of Interior underscored, highlights Georgia's contribution to the Euro-Atlantic Security (NATO 2024). Following the previously mentioned cooperation between Georgia and NATO, in 2022 Georgia was also designated as the operational maritime security partner for the Sea Guardian operation- the first non-NATO country to receive such a status (Civil Georgia 2023).

Discussing the Importance of NATO with the Framework of Realism and Social Constructivism

NATO's importance for Georgia can also be discussed with the framework of theories of international relations, such as realism and social constructivism. According to realism, the main actors in the international system are sovereign states, whose purpose is survival and maximizing one's power. Therefore, for realist thinkers, states seek power and security in the international security environment characterized by anarchy. Realism posits that security and survival are precisely the factors that shape and affect a country's foreign policy choices (Collins 2022). Taking the realist perspective into account, strengthening partnerships with such security alliances as NATO is critically important for a small state such as Georgia as it gives the country specific political and practical resources for enhancing its security. Additionally, partnership with NATO helps Georgia to develop credible deterrence structures, which is especially important in a turbulent geopolitical context (Malek 2008). This is all the more important against the backdrop of Russia's invasion of Ukraine when maritime security, cybersecurity, energy security, and institutional resilience became the main priorities.

Furthermore, NATO's importance for Georgia can be analyzed with the framework of social constructivism. according to this school of thought, objective reality does not exist apart from an individual. In other words, the world is constructed with social interactions and the subjective experience of individuals. Consequently, social constructivism places its emphasis on ideas, values, interactions, and subjective perceptions (Jackson 2016). By analyzing NATO-Georgia cooperation within this framework, it becomes clear that NATO encourages the country to implement democratic reforms and uphold its constitutionally guaranteed Euro-Atlantic aspirations. NATO also helps Georgia to enhance its transparency and develop its institutions in accordance with democratic principles (Kakachia 2024). Therefore, this partnership helps Georgia to develop its security structures as well as continue advancing on its pro-Western foreign policy course (Temnycky 2022).

Conclusion

NATO is one of the most important and strongest political and military organizations whose main purpose is to uphold member states' security. NATO is also an integral part of Georgia's Euro-Atlantic aspirations. NATO-Georgia partnership flourished after Georgia gained independence and expressed its willingness to join the EU and NATO. Since Georgia gained its independence, NATO's political and practical tools have helped Georgia to strengthen its security and undertake reforms for enhancing institutional resilience and defense. Therefore, partnership with NATO is paramount for a small country like Georgia, which is currently caught between the great power competition in the Black Sea region. By deepening relations with NATO and participating in NATO-led military operations, Georgia is bolstering its institutional resilience, security structures, and deterrence, which is especially critical in the context of Russia's invasion of Ukraine and regional instabilities in the South Caucasus. Consequently, Georgia should continue close cooperation with the alliance and undertake necessary reforms for deepening its partnership and interoperability with NATO.

Bibliography

Alina Polyakova, Edward Lucas, Mathieu Boulègue, Catherine Sendak, Scott Kindsvater, Ivanna Kuz, and Sasha Stone. 2023. *A New Vision for the Transatlantic Alliance: The Future of European Security, the United States, and the World Order after Russia's War in Ukraine*. CEPA. <https://cepa.org/comprehensive-reports/a-new-vision-for-the-transatlantic-alliance-the-future-of-european-security-the-united-states-and-the-world-order-after-russias-war-in-ukraine/>.

Civil Georgia. *Georgian Coast Guard Officers Join NATO's 'Sea Guardian' Operation*. July 12, 2023. <https://civil.ge/archives/558838>

Constitution of Georgia. August 24, 1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>.

Collins, Alan. 2022. *Contemporary Security Studies*. Oxford University Press. German. Council on Foreign Relations. *Zeitenwende*. Accessed June 11, 2024.

<https://dgap.org/en/research/expertise/zeitenwende..>

Information Center on NATO and EU. *History of NATO-Georgia Cooperation*. Accessed August 10, 2024. <https://infocenter.gov.ge/nato-georgia/nato-georgia-history/>

Kornely Kakachia, Anar Valiyev, Hanna Shelest, Bidzina Lebanidze, Maksym Khylko, Ahmad Alili, Salome Kandelaki. 2022. *The Black Sea Security after Russian Invasion of Ukraine: Views from Ukraine, Georgia, and Azerbaijan*. Policy Paper No. 31, Tbilisi: Georgian Institute of Politics.

Kornely Kakachia, Bidzina Lebanidze, Salome Kandelaki. 2024. *The Next Stage in NATO-Georgia Relations*: Policy Paper, Tbilisi: Georgian Institute of Politics.

Malek, Martin. 2008. "NATO and the South Caucasus: Armenia, Azerbaijan, and Georgia on Different Tracks." *Connections*, Vol. 7, No. 3 30-51. https://www.jstor.org/stable/26323347?searchText=nato+georgia&searchUri=%2Faction%2Fd_oBasicSearch%3FQuery%3Dnato%2Bgeorgia%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ae1ee171982abce0fc1d7f20211bd5828&seq=1.

Ministry of Foreign Affairs of Georgia. *NATO-Georgia Relations*. Accessed: August 10, 2024.

<https://mfa.gov.ge/en/nato/232016-saqartvelo-nato-s-urtiertobebi>

NATO. 2016. *Substantial NATO-Georgia Package (SNGP)*. Media Backgrounder, North Atlantic Treaty Organization (NATO) https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/160209-factsheet-sngp-en.pdf

NATO. 2022. *Madrid Summit Declaration* (Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid 29 June 2022). June 29. Madrid Summit Declaration.

NATO. 2024. *Relations with Georgia*. March 7. Relations with Georgia.

Paul, Amanda, and Iana Maisuradze. 2021. *NATO and Georgia 13 Years On: So Close, Yet SO Far*. Commentary, European Policy Centre.

Robert Jackson, Georg Sorensen, Jorgen Moller. 2016. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford University Press.

Stephen J. Flanagan, Anika Binnendijk, Irina A. Chindea, Katherine Costello, Geoffrey Kirkwood, Dara Massicot, Clint Reach. 2020. *Russia, NATO, and Black Sea Security*. Rand Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA357-1.html.

Temnycky, Mark. 2022. *NATO Membership Requests: Georgia and Ukraine Should Not Be Forgotten*.

May 9. *NATO Membership Requests: Georgia and Ukraine Should Not Be Forgotten*.

Wilson, Damon. 2014. *Georgia's Path to NATO*. Research Report, Atlantic Council. <http://www.jstor.org/stable/resrep03414>.

საქართველო და ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობა (EaP): გზა უფრო მფიზრო ინტეგრაციისკენ

რეზიუმე

საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობა წლების განმავლობაში მნიშვნელოვანი მიღწევებით ვითარდება. ორი მხარის თანამშრომლობა განმტკიცდა და მაღალ საფეხურზე ავიდა 2009 წელს ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის (EaP) ინიციატივაში საქართველოს ჩართვის შემდეგ. აღმოსავლეთ პარტნიორობამ ბევრი დადებითი სიახლე მოუტანა ქვეყანას განვითარების გზაზე, ხელი შეუწყო დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას და მუდამ ახალისებს სამართლიანი, ანტიკორუფციული სისტემის შექმნას. მიმდინარე ნაშრომი განიხილავს იმ საკვანძო ეტაპებს, რომლებიც გაიარა საქართველომ ევრონიტეგრაციის პროცესში აღმოსავლეთ პარტნიორობის ხელშეწყობით; აგრეთვე იკვლევს აღმოსავლეთ პარტნიორობაში საქართველოს მონაწილეობის მიღწევებსა და გამოწვევებს, აფასებს მის შესაბამისობას ევროკავშირის სტანდარტებთან. სტატიაში დაფიქსირებულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის სრულუფლებიანი განევრიანება რჩება გრძელვადიან მიზნად, აღმოსავლეთ პარტნიორობა მნიშვნელოვანი ინიციატივაა საქართველოს ტრანსფორმაციის ხელშეწყობასა და მისი ევროპული ტრაექტორიის განმტკიცებაში.

საკვანძო სიტყვები: ევროინტეგრაცია, დემოკრატია, საქართველო, აღმოსავლეთ პარტნიორობა, ევროკავშირი.

1991 წელს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველო ცდილობს ევროკავშირთან მჭიდრო ურთიერთობით თავი დაიმკვიდროს დემოკრატიულ, სტაბილურ და ეკონომიკურად ძლიერ სახელმწიფოდ. აღმოსავლეთის პარტნიორობის (EaP) ინიციატივა, რომელიც ევროკავშირმა 2009 წელს დაიწყო, არის საქართველოს საგარეო პოლიტიკისა და ევროკავშირში ინტეგრირების ამბიციების ქვაკუთხედი. საქართველოსთვის აღმოსავლეთ პარტნიორობა არ წარმოადგენს მხოლოდ პლატფორმას თანამშრომლობისთვის, ეს არის საგზაო რუკა ევროკავშირის სტანდარტებთან უფრო დიდი თანხვედრისთვის, გაძლიერებული სავაჭრო შესაძლებლობებისა და საბოლოო წევრობის იმედისთვის. საქართველოსთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ევროპული ღირებულებებისადმი მისი ერთგულების დადასტურება და ეს ამოცანა დღითიდღე უფრო აქტუალური ხდება. რეგიონში უსაფრთხოების დინამიკის განვითარება, განსაკუთრებით უკრაინაში რუსეთის აგრესიის შემდეგ, ხაზს უსვამს თანამოაზრე პარტნიორებთან ურთიერთობის მნიშვნელობაზე. უფრო მეტიც, როდესაც საქართველო ეჭიდება საშინაო რეფორმებსა და საზოგადოების მოთხოვნას მეტი დემოკრატიაციის შესახებ, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა გვთავაზობს სტრუქტურირებულ ჩარჩოს ამ პრიორიტეტების წინსვლისთვის.

საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობას შორის ურთიერთობის საფუძვლები

აღმოსავლეთ პარტნიორობა, როგორც ევროკავშირის თანამშრომლობის ახალი პლატფორმა მის აღმოსავლეთ მეზობლებთან (აზერბაიჯანი, ბელორუსია, მოლდოვა, საქართველო, სომხეთი და უკრაინა), თავდაპირველად შვედეთისა და პოლონეთის მიერ შეიქმნა. 2008 წლის აგვისტოში რუსეთ-საქართველოს ომმა მნიშვნელოვნად დააჩქარა ამ ინიციატივის განვითარება და, გარკვეულწილად, განსაზღვრა ევროკავშირის დადებითი დამოკიდებულება მის მიმართ. შედეგად, 2008 წლის დეკემბერში ევროკომისიას დაევალა ინიციატივის შესახებ კონკრეტული წინადადებების მომზადება. აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინაუგურაცია კი გაიმართა ევროკავშირის მიერ პრაღაში 2009 წლის 7 მაისს.

უნდა აღინიშნოს, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობა არ წარმოადგენს ევროკავშირში განევრიანების პროცესის აღტერნატივას. მისი მიზანია, როგორც ორმხრივი, ასევე მრავალმხრივი თანამშრომლობის მეშვეობით, პარტნიორი ქვეყნების ევროკავშირთან დაახლოების პროცესის გააქტიურება. ამასთან, ინიციატივა ხელს უწყობს საერთო ღირებულებების დამკვიდრებას, რეგიონული უსაფრთხოების განმტკიცებასა და ეკონომიკური განვითარებისთვის პირობების შექმნას. აქედან გამომდინარე, საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტი ამ ინსტიტუტთან თანამშრომლობაა, მით უმეტეს მაშინ, როდესაც საქართველოს კონსტიტუციური ვალდებულებაა ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრირება. (საქართველოს კონსტიტუცია 1995)¹.

აღმოსავლეთ პარტნიორობასთან საქართველოს ურთიერთობის აღრეულმა ეტაპებმა საფუძველი ჩაუყარა პოლიტიკურ და უსაფრთხოების სფეროში ღრმა თანამშრომლობას. 2008 წლის ომის შემდეგ აღმოსავლეთ პარტნიორობამ უზრუნველყო პლატფორმა რეგიონული უსაფრთხოების პრობლემების გადასაჭრელად. საქართველომ გამოიყენა ეს პარტნიორობა, რათა გაეძლიერებინა თავისი მდგრადობა რუსული გავლენის წინააღმდეგ და უფრო ძლიერი დიპლომატიური კავშირები დაემყარებინა ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან. 2009 წელს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფუნქციონირების დაწყების შემდეგ კი საქართველო სწრაფად გამოჩნდა, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე პროაქტიური წევრი.

საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობას შორის თანამშრომლობის ეტაპები

საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობას (EaP) შორის თანამშრომლობა რამდენიმე საკვანძო ეტაპად განვითარდა, თითოეული აღინიშნა მნიშვნელოვანი მიღწევებით, რომლებიც ასახავს ევროკავშირთან (EU) დაახლოების მზარდ შესაძლებლობებს.

საწყისი ეტაპი ხასიათდებოდა საქართველოს მიერ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ჩარჩოს პროაქტიული ათვისებით. 2009 წელს საქართველო გახდა EaP-ის ერთ-ერთი დამფუძნებელი წევრი, რის შემდეგაც საქართველომ გაატარა ინსტიტუციური რეფორმები მმართველობის, ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზნაესობის საკითხებში ევროკავშირის სტანდარტებთან შესაბამისობის მიზნით. 2010 წელს დაიწყო მოლაპარაკებები ასოცირების შეთანხმებაზე (AA), 2011 წელს დამატებული ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) ჩათვლით, რაც ასახავს ევროკავშირის ნდობას საქართველოს რეფორმების ტრაქტორიის მიმართ.

შემდეგი ეტაპი საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობებში გარდამტები აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი შეთანხმებების ხელმოწერით. 2014 წელს გაფორმდა ასოცირების შესახებ შეთანხმება, რომელიც აგრეთვე მოიცავს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის კომპონენტს (Deep and

¹ საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 78: "კონსტიტუციურმა ორგანოებმა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში მიიღონ ყველა ზომა ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს სრული ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად". ვრცლად: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36#!>

Comprehensive Free Trade Area - DCFTA). DCFTA ასოცირების შესახებ შეთანხმების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, რომელიც საქართველოში წარმოებული პროდუქციისა და მომსახურების სექტორისათვის ხსნის ევროკავშირის ბაზარს. ის გულისხმობს როგორც სატარიფო, ასევე არასატარიფო ბარიერების აღმოფხვრას და არეგულირებს ვაქტობასთან დაკავშირებულ საკითხთა ფართო სპეციალის (მაგ.: სურსათის უვნებლობა, პროდუქციის უსაფრთხოება, კონკურენციის პოლიტიკა, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა, საბაჟო საკითხები, სახელმწიფო შესყიდვები და სხვა). ასოცირების შეთანხმება ევროკავშირთან დაახლოების იმდენად მაღალ დონეს მოიცავს, რომ მისი ეფექტური განხორციელება შეუქცევადს ხდის ქვეყნის ევროპეიჩიციის პროცესს. ასოცირების შესახებ შეთანხმება საქართველოს დემოკრატიისა და თავისუფალი, კონკურენტული ეკონომიკის პრინციპებით რეფორმირებისა და ამ რეფორმირებაში ევროკავშირის მხარდაჭერის დეტალური და დროში კარგად განერილი გეგმა (გზამკვლევი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ 2021). ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პუნქტი კი ის არის, რომ შეთანხმება სრულ პატივისცემასა და მხარდაჭერას გამოხატავს საქართველოს სუვერენიტეტისა და საერთაშორისო აღიარებული საზღვრების ურღვეობის პრინციპების მიმართ. ეს სწორედ ის საკითხია, რომელიც დღემდე პრობლემატური და აქტუალურია რუსეთის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიების არსებობის პირობებში.

მოლაპარაკების პროცესს საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაზე საფუძველი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივამ შეუქმნა. შედეგად, ის მიზნები რეალიზდა, რომლებიც აღმოსავლეთ პარტნიორობამ 2009 წელს დაისახა: პოლიტიკური ასოციაცია, ეკონომიკური ინტეგრაცია, მობილურობა - მოქალაქეთა და ტვირთების გადაადგილების გამარტივება, სექტორული თანამშრომლობის გაღრმავება (გზამკვლევი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ 2021).

თანამშრომლობის შემდეგი და, ალბათ, ყველაზე გამორჩეული პერიოდი ეხება საქართველოს მოქალაქებსა და ევროკავშირს შორის პირდაპირი კავშირების ხელშეწყობას. 2017 წელს საქართველომ მიაღწია უვიზო მიმოსვლის შეთანხმებას ევროკავშირის შენგენის ზონაში, ეს იყო მნიშვნელოვანი ეტაპი, რომელმაც გააძლიერა საზოგადოების მხარდაჭერა ევროპინტეგრაციის მიმართ. ამას, ცხადია, მოჰყვა გაძლიერებული მობილურობა: EaP-ის ფარგლებში გათვალისწინებული პროგრამები, როგორებიცაა Erasmus+ და Horizon 2020, რომლებიც უზრუნველყოფენ საგანმანათლებლო და სამეცნიერო თანამშრომლობის შესაძლებლობებს და უფრო მჭიდრო კავშირების დაყარებას სოციალურ დონეზე.

საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის თანამშრომლობის ყოველი ეტაპი ადასტურებს ამ ინიციატივის სარგებლიანობასა და ეფექტურობას საქართველოს ევროინტეგრაციისთვის. ამასთანავე, ქართული საზოგადოების ნათლად გამოხატული ნებაა ევროკავშირთან და მის ყველა ინსტიტუტთან და ინიციატივასთან მჭიდრო კავშირი, რასაც მნიშვნელოვნად უზრუნველყობს აღმოსავლეთ პარტნიორობა.

საქართველოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის თანამშრომლობის სამომავლო გეგმები და გამოწვევები

აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკაში ჩართული ყველა ქვეყანა იზიარებს ორმხრივ პასუხისმგებლობას მისი მიზნებისა და პრიორიტეტების შესრულებაზე. მოქმედებისა და რეფორმების ძირითადი სფეროებია კანონის უზენაესობა, დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა და მედიის პლურალიზმი. უფრო ამბიციური რეფორმატორისგან, როგორც ხშირად მოიხსენიებუნ საქართველოს, მოსალოდნელია უფრო კონკრეტული ნაბიჯები განვითარებისკენ, ვიდრე აღმოსავლეთ პარტნიორობის სხვა ქვეყნებისგან შედარებით ნაკლებად აქტიური დღის წესრიგით. სანაცვლოდ, ევროკავშირი შეძლებს, საქართველოს შესთავაზოს უფრო ხელსაყრელი პირობები თანამშრომლობისთვის - მიუხედავად იმისა, რომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები უკვე გადაიდგა ვიზალიბერალიზაციის, თავისუფალი ვაჭრობისა და განათლების შესაძლებლობების გაზრდის კუთხით (Kragh 2019).

ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობამ მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია: ასოცირების შეთანხმება, სავაჭრო ბარიერების შემცირება და ვიზალიბერალიზაცია. თუმცა, იმავდროულად აღმოსავლეთ პარტნიორობა გაგებული უნდა იქნას არა როგორც ინსტრუმენტი, არამედ როგორც პოლიტიკა ან ინიციატივა. აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების რეფორმები ადგილობრივი პოლიტიკოსებისა და საზოგადოების მიერ უნდა აღიქმებოდეს, როგორც დამოუკიდებელი სიკეთე, და არა როგორც ბრიუსელის დავალებების შესრულება. თუმცა, რაც უფრო ამბიციური ხდება რეფორმების დღის წესრიგი კონკრეტულ ქვეყანაში, მით უფრო რთულდება ევროკავშირისთვის მისი განვითარებისა და მოთხოვნების უგულებელყოფა, შესაბამისად, უფრო დაჩქარდება ევროინტეგრაციის პროცესიც (Kragh 2019). ამიტომ დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს ინტენსიურ თანამშრომლობას EaP-სთან.

2023 წლის დეკემბერში ევროპულმა საბჭომ საქართველოს მიანიჭა კანდიდატის სტატუსი, თუმცა 2024 წლის ოქტომბერში საქართველოს ევროკავშირში გაწევრების პროცესი დე ფაქტო შეჩერდა 2024 წლის გაზაფხულიდან საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელებული ქმედებების გამო, რაც მოიცავს კანონის შემოღებას „უცხოური გავლენის გამჭვირვალობის შესახებ“, საკანონმდებლო პაკეტს „ოჯახური ფასეულობებისა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ“ და დარღვევებს 2024 წლის ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნების მიმდინარეობისას. კომისიამ განაცხადა, რომ მხოლოდ მაშინ შეძლებს განიხილოს მოლაპარაკებების დაწყების რეკომენდაცია, როდესაც ხელისუფლება გააუქმებს ზემოთ აღნიშნულ კანონებს და დაუბრუნდება ევროპულ პოლიტიკურ კურსს. ეს ყოველივე ადასტურებს ევროკავშირის მოქმედების ტრაქტორიას, რომელიც პირდაპირპორციულია მასთან მოთანამშრომლე ქვეყნების პოლიტიკური ნაბიჯების. აქედან გამომდინარე, საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობა სამომავლოდ გამოწვევებითაა დატვირთული. სწორედ ამ საქმეში აღმოსავლეთ პარტნიორობის თანამშრომლობას დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია საქართველოსთვის, რადგან მისი სამომავლო გეგმები ევროინტეგრაციისკენ სვლას უწყობს ხელს. ეს გეგმები მოიცავს: დემოკრატიული ინსტიტუტების, სამართლებრივი სახელმწიფოს, წარმატებული ანტიკორუფციული პოლიტიკისა და ადამიანის უფლებების მხარდაჭერას.

დასკვნა

აღმოსავლეთ პარტნიორობა (EaP) არის ერთობლივი პოლიტიკის ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავს ევროკავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპის 6 ქვეყანას შორის ურთიერთობების გაღრმავებასა და განმტკიცებას. აღმოსავლეთ პარტნიორობა რჩება სასიცოცხლო მექანიზმად არა მხოლოდ საქართველოს ევროპული მისწრაფებების წინსვლისთვის, არამედ რეგიონში სტაბილურობისა და თანამშრომლობის ხელშეწყობისთვის. საქართველოსა და EaP-ის თანამშრომლობამ წლების განმავლობაში ბევრი სასარგებლო შედეგი გამოიღო, მათ შორისაა, ასოციაციის შეთანხმების გაფორმება და ვიზალიბერალიზაცია. მიუხედავად იმისა, რომ მიღწეულია მნიშვნელოვანი პროგრესი, წინ გასავლელი გზა მოითხოვს რეფორმების განხორციელების მუდმივ ძალისხმევასა და საერთო ლირებულებებისადმი მტკიცე ერთგულებას. აღმოსავლეთის პარტნიორობა არის ხილი საქართველოსა და ევროპას შორის, საშუალება საერთო კეთილდღეობისა და უსაფრთხოებისთვის და საქართველოს ურყოვი მისწრაფებების მოწმობა, გახდეს ევროპული ოჯახის ნაწილი.

ბიბლიოგრაფია

საინფორმაციო ცენტრი ნატო-სა და ევროკავშირის შესახებ. ევროკავშირი-საქართველო. ასოცირების შესახებ შეთანხმება. <https://infocenter.gov.ge/eu-georgia/association-agreement/> Accessed 27 ნოემბერი, 2024.

მარიამ დოლიძე, ლევან მახაშვილი, გიორგი გოგუაძე, გოგიტა ღვედაშვილი, მიხეილ გირზიაშვილი, ნინო ბოლქვაძე. 2021. ევროკავშირის შესახებ. გზამკვლევი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ. საინფორმაციო ცენტრი ნატო-სა და ევროკავშირის შესახებ.

საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36#!>

Council of the European Union. *Eastern Partnership*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/> Georgia <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-georgia-relations/> Accessed 27 ნოემბერი, 2024.

Delegation of the European Union to Georgia. *September 7, 2023. Relations with the EU. The European Union and Georgia*. https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221

Martin Kragh. March 2019. Georgia and the EU's Eastern Partnership: a Swedish Perspective. Georgian Institute of Politics. GIP Policy Memo #29.

European Union. EU NeighboursEast. *Georgia 2024 Enlargement Package Factsheet*. October 31, 2024. <https://euneighbourseast.eu/news/publications/georgia-2024-enlargement-package-factsheet/>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia. *Georgia's European Union Integration Roadmap. 2019*. <https://mfa.gov.ge/en/european-union/946166-saqartvelos-evrokavshirshi-integratsiis-sagzao-ruka>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia. Association Agreement. *Association Agenda between the European Union and Georgia 2017-2020*. https://mfa.gov.ge/pfiles/files/EU-Georgia_association_agenda_-2017-2020.pdf

Kornely Kakachia, Bidzina Lebanidze, Renata Skardžiūtė-Kereselidze, Nino Samkharadze, May 2024. "Bridging the Divide: Georgia's Alignment with the EU's Foreign Policy," Policy Paper #42.

Natalie Sabanadze, December 2022. "The Geopolitics of EU Enlargement: The case of Georgia," Policy Paper No. 34, Georgian Institute of Politics.

Emerson, Michael and Steven Blockmans, Denis Cenus, Tamara Kovziridze, Veronika Movchan. 2021. "Balkan and Eastern European Comparisons- Building a New Momentum for the European integration of the Balkan and Eastern European associated states": CEPS.

Jelger Groeneveld. April 2021. *Georgia's future with the European Union*. Georgian Institute of Politics. GIP Policy Memo #44.

Andriy Tyushka, Tobias Schumacher. 2021. *The European Union and Its Eastern Neighbourhood: Whither 'Eastern Partnership'*? Routledge.

Elena Korosteleva, Licinia Simao, Michal Natorski. 2024. EU Policies in the Eastern Neighbourhood: The Practices Perspective. Taylor & Francis Limited.

Mike Mannin, Paul Flenley. 2018. The European Union and Its Eastern Neighbourhood: Europeanisation and Its Twenty-first-century Contradictions. Manchester University Press.

GEORGIA AND THE EU'S EASTERN PARTNERSHIP: A PATHWAY TO CLOSER INTEGRATION

Abstract

The relationship between Georgia and the European Union has been developing with significant achievements over the years. The cooperation between the two sides has been strengthened and reached a high level after Georgia's inclusion in the EU's Eastern Partnership (EaP) initiative in 2009. The Eastern Partnership has brought many positive developments to the country on its path to development, contributed to the establishment of democratic institutions and constantly encourages the creation of a fair, anti-corruption system. The current paper discusses the key stages that Georgia has passed in the European integration process with the support of the Eastern Partnership; it also examines the achievements and challenges of Georgia's participation in the Eastern Partnership, assessing its compliance with EU standards. The article notes that while full EU membership remains a long-term goal, the Eastern Partnership has been instrumental in fostering Georgia's transformation and anchoring its European trajectory.

Keywords: European integration, democracy, Georgia, Eastern Partnership, European Union.

Since gaining independence in 1991, Georgia has sought to establish itself as a democratic, stable and economically strong state through close relations with the European Union. The Eastern Partnership (EaP) initiative, launched by the EU in 2009, is a cornerstone of Georgia's foreign policy and EU integration ambitions. For Georgia, the Eastern Partnership is not just a platform for cooperation, it is a roadmap for greater alignment with EU standards, enhanced trade opportunities and the promise of eventual membership. It is vital for Georgia to reaffirm its commitment to European values, and this task is becoming more urgent day by day. The evolving security dynamics in the region, particularly following Russia's aggression in Ukraine, underscore the importance of engaging with like-minded partners. Moreover, as Georgia grapples with domestic reforms and public demands for greater democratization, the Eastern Partnership offers a structured framework for advancing these priorities.

Foundations of the relationship between Georgia and the Eastern Partnership

The Eastern Partnership, as a new platform for cooperation between the European Union and its eastern neighbours (Azerbaijan, Belarus, Moldova, Georgia, Armenia and Ukraine), was initially conceived by Sweden and Poland. The Russian-Georgian war in August 2008 significantly accelerated the development of this initiative and, to some extent, determined the positive attitude of the European Union towards it. As a result, in December 2008, the European Commission was tasked with preparing concrete proposals for the initiative. The Eastern Partnership was inaugurated by the European Union in Prague on 7 May 2009.

It should be noted that the Eastern Partnership is not an alternative to the EU accession process. Its goal is to accelerate the process of rapprochement of partner countries with the EU through both bilateral and multilateral cooperation. In addition, the initiative contributes to the establishment of common values, strengthening regional security and creating conditions for economic development. Therefore, one of the priorities of Georgia's foreign policy is cooperation with this institution, especially when Georgia's constitutional obligation is to integrate into Euro-Atlantic structures. (Constitution of Georgia 1995)¹.

The early stages of Georgia's engagement with the Eastern Partnership laid the foundation for deep political and security cooperation. After the 2008 war, the Eastern Partnership provided a platform for addressing regional security concerns. Georgia used the partnership to strengthen its resilience against Russian influence and to forge stronger diplomatic ties with EU member states. Since the Eastern Partnership began operating in 2009, Georgia has quickly emerged as one of its most proactive members.

Stages of cooperation between Georgia and the Eastern Partnership

The Cooperation between Georgia and the Eastern Partnership (EaP) has evolved through several key stages, each marked by significant milestones that reflect the growing potential for rapprochement with the European Union (EU).

The initial phase was characterised by Georgia's proactive uptake of the Eastern Partnership framework. In 2009, Georgia became one of the founding members of the EaP, after which Georgia undertook institutional reforms to align with EU standards in governance, human rights and the rule of law. Negotiations on an Association Agreement (AA) were launched in 2010, including a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) added in 2011, reflecting the EU's confidence in Georgia's reform trajectory.

The next stage in Georgia-EU relations was a turning point with the signing of important agreements. In 2014, an Association Agreement was signed, which also includes a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) component. The DCFTA is a key part of the Association Agreement, which opens the EU market to Georgian goods and services. It involves the elimination of both tariff and non-tariff barriers and regulates a wide range of trade-related issues (e.g. food safety, product safety, competition policy, intellectual property protection, customs issues, public procurement, etc.). The Association Agreement involves such a high level of approximation with the EU that its effective implementation makes the country's Europeanization process irreversible. The Association Agreement is a detailed and well-timed plan for reforming Georgia based on the principles of democracy and a free, competitive economy, with the support of the European Union in this transformation (Roadmap on NATO and the EU 2021). One of the most important points is that the agreement expresses full respect and support for Georgia's sovereignty and the principles of the inviolability of its internationally recognized borders. This is precisely the issue that remains problematic and relevant today in the context of the existence of territories occupied by Russia.

The negotiation process for the Association Agreement between Georgia and the European Union was based on the Eastern Partnership initiative. As a result, the goals set by the Eastern Partnership in 2009 were realized: political association, economic integration, mobility - facilitating the movement of citizens and goods, and deepening sectoral cooperation (Roadmap on NATO and the European Union 2021).

The next and perhaps most remarkable phase of cooperation involves fostering direct connections between Georgian citizens and the European Union. In 2017, Georgia achieved a visa-free travel agreement with the EU's Schengen Zone, marking a significant milestone that bolstered public support for European integration.

¹ Constitution of Georgia, Article 78: "The constitutional bodies shall take all measures within the scope of their competencies to ensure the full integration of Georgia into the European Union and the North Atlantic Treaty Organization." <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36#>!

This, naturally, led to enhanced mobility, supported by programs under the Eastern Partnership (EaP), such as Erasmus+ and Horizon 2020 - initiatives that provide opportunities for educational and scientific cooperation, fostering closer ties at a societal level.

Each stage of cooperation between Georgia and the Eastern Partnership confirms the usefulness and effectiveness of this initiative for Georgia's European integration. At the same time, there is a clearly expressed will of Georgian society for close ties with the European Union and all its institutions and initiatives, which the Eastern Partnership significantly ensures.

Future plans and challenges for cooperation between Georgia and the Eastern Partnership

All countries involved in the Eastern Partnership policy share mutual responsibility for implementing its goals and priorities. The key areas for action and reform are the rule of law, an independent judiciary and media pluralism. A more ambitious reformer, as Georgia is often referred to, is expected to take more concrete steps towards development than other Eastern Partnership countries with a less active agenda. In return, the EU will be able to offer Georgia more favorable terms for cooperation – even though significant steps have already been taken in terms of visa liberalization, free trade and increased educational opportunities (Kragh 2019).

The EU's Eastern Partnership has achieved significant success: association agreements, reduction of trade barriers and visa liberalization. However, at the same time, the Eastern Partnership should be understood not as an instrument, but as a policy or initiative. Reforms in the Eastern Partnership countries should be perceived by local politicians and society as a good in itself, rather than something undertaken on behalf of Brussels. At the same time, the more ambitious the reform agenda becomes in a particular country, the harder it is for the EU to ignore its development and requirements, thereby accelerating the process of European integration (Kragh 2019). Therefore, Georgia's intensive cooperation with the EaP is of great importance.

In December 2023, the European Council granted Georgia candidate status, but in October 2024, Georgia's EU accession process was de facto halted due to actions taken by the Georgian government since spring 2024, including the introduction of the law on "Transparency of Foreign Influence", the legislative package on "Family Values and the Protection of Minors", and violations during the October 2024 parliamentary elections. The Commission stated that it would only be able to consider a recommendation to open negotiations when the government repeals the above-mentioned laws and returns to the European political course. All this confirms the trajectory of the EU's actions, which is directly proportional to the political steps of the countries cooperating with it. Therefore, the relationship between Georgia and the EU is fraught with challenges in the future. This is where the Eastern Partnership can be of great help to Georgia, as its future plans support the member states' path towards European integration. These plans include: supporting democratic institutions, the rule of law, successful anti-corruption policies and human rights.

Conclusion

The Eastern Partnership (EaP) is a joint policy initiative aimed at deepening and strengthening relations between the European Union and six Eastern European countries. The Eastern Partnership remains a vital mechanism not only for advancing Georgia's European aspirations, but also for promoting stability and cooperation in the region. Georgia's cooperation with the EaP has yielded many useful results over the years, including the signing of an Association Agreement and visa liberalisation. While significant progress has been

made, the road ahead requires continued reform efforts and a steadfast commitment to shared values. The Eastern Partnership is a bridge between Georgia and Europe, a means of shared prosperity and security, and a testament to Georgia's unwavering aspiration to become part of the European family.

Bibliography

Information Center on NATO and the European Union. *European Union-Georgia. Association Agreement.* <https://infocenter.gov.ge/eu-georgia/association-agreement/>

History of cooperation. <https://infocenter.gov.ge/eu-georgia/thanamshromlobis-istoria/>
Accessed November 27, 2024.

Mariam Dolidze, Levan Makhashvili, Giorgi Goguadze, Gogita Gvedashvili, Mikheil Girziashvili, Nino Bolkvadze. 2021. About the European Union. Roadmap on NATO and the European Union. Information Center on NATO and the European Union.

Constitution of Georgia. August 24, 1995. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36#!>

Council of the European Union. *Eastern Partnership.* <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/> *Georgia* <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-georgia-relations/>
Accessed November 27, 2024.

Delegation of the European Union to Georgia. September 7, 2023. Relations with the EU. *The European Union and Georgia.* https://www.eeas.europa.eu/georgia/european-union-and-georgia_en?s=221

Martin Kragh. March 2019. Georgia and the EU's Eastern Partnership: a Swedish Perspective. Georgian Institute of Politics. GIP Policy Memo #29.

European Union. EU NeighboursEast. *Georgia 2024 Enlargement Package Factsheet.* October 31, 2024. <https://euneighbourseast.eu/news/publications/georgia-2024-enlargement-package-factsheet/>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia. *Georgia's European Union Integration Roadmap. 2019.* <https://mfa.gov.ge/en/european-union/946166-saqartvelos-evrokavshirshi-integratsiis-sagzao-ruka>

Ministry of Foreign Affairs of Georgia. Association Agreement. *Association Agenda between the European Union and Georgia 2017-2020.* https://mfa.gov.ge/pfiles/files/EU-Georgia_association_agenda -2017-2020.pdf

Kornely Kakachia, Bidzina Lebanidze, Renata Skardžiūtė-Kereselidze, Nino Samkharadze, May 2024. "Bridging the Divide: Georgia's Alignment with the EU's Foreign Policy," *Policy Paper #42.*

Natalie Sabanadze, December 2022. "The Geopolitics of EU Enlargement: The case of Georgia," *Policy Paper No. 34,* Georgian Institute of Politics.

Emerson, Michael and Steven Blockmans, Denis Cenusu, Tamara Kovziridze, Veronika Movchan. 2021. "Balkan and Eastern European Comparisons- Building a New Momentum for the European integration of the Balkan and Eastern European associated states": CEPS.

Jelger Groeneveld. April 2021. *Georgia's future with the European Union.* Georgian Institute of Politics. GIP Policy Memo #44.

Andriy Tyushka, Tobias Schumacher. 2021. *The European Union and Its Eastern Neighbourhood: Whither 'Eastern Partnership'?* Routledge.

Elena Korosteleva, Licinia Simao, Michal Natorski. 2024. EU Policies in the Eastern Neighbourhood: The Practices Perspective. Taylor & Francis Limited.

Mike Mannin, Paul Flenley. 2018. *The European Union and Its Eastern Neighbourhood: Europeanisation and Its Twenty-first-century Contradictions.* Manchester University Press.

შავი ზღვა: რეგიონული ღინამიკა და ჩრდილოათრანტიკური ხედში კრიზისის მრგანიზაციის უსაფრთხოების სტრატეგია

რეზიუმე

რუსეთის მიერ 2014 წელს ყირიმისა ანექსისა და 2022 წელს უკრაინის მიმართ სრულმასშტაბიანი აგრესის განხორციელების შედეგად, შავი ზღვის რეგიონისადმი ჩრდილოათლანტიკური ალიანსის ყურადღება მნიშვნელოვნად გაიზარდა. სტატიის მიზანს წარმოადგენს დადგენა, თუ რა გეოპოლიტიკური როლი აქვთ შავი ზღვის რეგიონში მოქმედ აქტორებს და რა ნაბიჯები შეიძლება გადადგას „ნატო“-ს რეგიონში უსაფრთხოების დონის კიდევ უფრო გასაზრდელად. ნაშრომში ხაზი აქვს გასმული „ნატო“-ს პარტნიორი სახელმწიფოების მნიშვნელობას და შავი ზღვის რეგიონის უფრო ფართო ქრისტიანული განხილვის აუცილებლობას, აგრეთვე განხილულია შავი ზღვის რეგიონში არსებული დინამიკა.

საკვანძო სიტყვები: შავი ზღვა, რეგიონი, უსაფრთხოება, გეოპოლიტიკა.

რუსეთის უკრაინაში შექრის შემდეგ, ჩრდილოათლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის ინტერესები შავ ზღვაში, კიდევ უფრო აქტუალური გახდა. ეს ფაქტი აისახა „ნატო“-ს საპარლამენტო ასამბლეის 485-ე რეზოლუციაში, რომელიც ჩრდილოათლანტიკური ალიანსის წევრ სახელმწიფოებს შავი ზღვის მიმართულებით თანმიმდევრული სტრატეგიის შემუშავებისკენ მოუწოდებს (NATO Parliamentary Assembly, 2023).

აღსანიშნავია, რომ „ნატო“-ს შავი ზღვის სტრატეგიაში საკვანძო ქვეყანას, თავისი მდებარეობიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, თურქეთი წარმოადგენს, რომელიც ალიანსს საშუალებას აძლევს, წვდომა ჰქონდეს შავი ზღვის, ხმელთაშუა ზღვისა და ახლო აღმოსავლეთის რეგიონებზე. 1936 წლის მონტროს კონვენციის მიხედვით სწორედ თურქეთს აქვს მინიჭებული უფლება და ვალდებულება, შავ ზღვაში სამხედრო ხომალდების მოძრაობა კონვენციაში განერილ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით არეგულიროს, რაც მას რეგიონული უსაფრთხოების დინამიკაზე დიდ გავლენას აძლევს (Kochis, 2021). კონკრეტულად შავ ზღვაში არსებულ რეგიონულ ძალთა ბალანსს რომ დავუბრუნდეთ, ის დიდწილად რეგიონის ორ ყველაზე დიდ სახელმწიფოს, თურქეთსა და რუსეთს შორის არსებული ურთიერთობის დინამიკით განისაზღვრება. მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთი და რუსეთი რიგ საკითხებზე თანამშრომლობენ (მაგალითად, თურქეთი დღემდე ყიდულობს რუსულ ბუნებრივ რესურსებს), გრძელვადიან პერსპექტივაში მათი ინტერესები შავი ზღვის რეგიონში დაპირისპირებულია. მათ შორის დაძაბულობის რისკის ზრდას 2015 წელსაც გაესვა ხაზი, როდესაც თურქეთმა რუსული სუ-25 ტიპის სამხედრო თვითმფრინავი სირია-თურქეთის საზღვართან ახლოს ჩამოაგდო, რასაც რუსეთისგან მწვავე რეაქცია მოჰყვა. თურქეთმა „ნატო“-ს ქვეყნებს მოუწოდა გააქტიურებისკენ, რათა შავი ზღვის „რუსეთის ტბად“ გადაქცევა აცილებულიყო თავიდან (Coffey and Kasapoğlu, 2023). რუსეთის შავი ზღვის ფლოტი და მის მიერ ყირიმის ანექსია წარმოადგენს პრობლემას არა მხოლოდ ნატოს აღმოსავლეთ ნაწილისთვის, არამედ სამხრეთისთვისაც. უკრაინაში უკანონო შექრა და სირიის ტარტუსის პორტში რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის გამოყენებით განხორციელებული ქმედება ხაზს უსვამს, რომ რუსეთი მზადაა თავისი

გავლენა კიდევ უფრო გლობალური, ხშირად თურქეთის ინტერესების საწინააღმდეგო მიზნებისთვის გამოიყენოს (Coffey and Kasapoğlu, 2023). მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთისა და თურქეთის საერთო ინტერესებშია შავ ზღვაში უცხოური ფლოტების გავლენის ზრდის თავიდან აცილება, თურქეთი თავს საშუალებას ვერ მისცემს, დასავლური მხარდაჭერის გარეშე რუსეთის პირისპირ დარჩეს. შავი ზღვის რეგიონს მნიშვნელოვან დინამიკას მატებს რუმინეთის როლის გააქტიურება, სადაც 2030 წლისთვის დასრულდება რუმინეთის საზღვაო ქალაქ კონსტანციასთან ახლოს მდებარე უკვე არსებული „მიჰაილ კოგალნიჩევანუს“ სახელობის ბაზის გაფართოების პროექტი (Neacsu, 2024). მოცემული საპატიო სამხედრო ბაზა სიდიდით გერმანიაში არსებულ „რამშტაინის“ ბაზასაც კი გადააჭარბებს და „ნატო“-ს ყველაზე დიდი ბაზა იქნება ევროპაში, რომელიც 10000 ტარისკაცს დაიტევს. ეს ბაზა საშუალებას მისცემს „ნატო“-ს საპატიო ძალებს აკონტროლონ ვითარება როგორც აღმოსავლეთ ევროპისა და შავი ზღვის მიმართულებით, ასევე ჰქონდეთ ახლო აღმოსავლეთში სამხედრო ქმედებების განსახორციელებლად ოპერაციული მზადყოფნა (Ernst, 2024).

„ნატო“-ს შესაძლო ნაბიჯები

ამ ყოველივეზე დაყრდნობით ჩნდება კითხვა, თუ კიდევ რა ნაბიჯები შეიძლება გადადგას „ნატო“-მ, რათა უკრაინაში მიმდინარე ომისა და რეგიონული დინამიკის ფონზე შავი ზღვის რეგიონის უსაფრთხოების დონე კიდევ უფრო გაზარდოს. პირველი ინციატივა, რომელიც საკმაოდ პერსპექტიულად გამოიყენება, შავ ზღვაში ბალტიის საპატიო პატრულირების მისის მსგავსი საზღვაო მისის შექმნას ეხება (Coffey and Kasapoğlu, 2023). მოცემული მისია „ნატო“-ს წევრი ქვეყნების მიერ როტაციული პრინციპით ლიეტუვასა და ესტონეთში მდებარე საპატიო ბაზებზე თავდაცვითი საპატიო დანაყოფების გაგზავნას გულისხმობს, რაც ბალტიის ქვეყნების უსაფრთხოებას უზრუნველყოფს (NATO, 2024). მსგავსი საპატრულო მისის განხორციელება შესაძლებელია „ნატო“-ს წევრ შავი ზღვის სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობისა და „ნატო“-ს წევრი სხვა მეგობარი სახელმწიფოების ჩართულობის გზით. ამ პროექტის პროტოტიპად შეგვიძლია განვიხილოთ უკვე არსებული თურქეთს, რუმინეთსა და ბულგარეთს შორის დადებული ხელშეკრულება შავი ზღვის წყლების ნაღმებისგან გათავისუფლების შესახებ (Aljazeera, 2024). მოცემული მისის განსახორციელებლად გამოსადევი იქნება რუმინეთში არსებული და 2030 წლისთვის უკვე განახლებული „მიჰაილ კოგალნიჩევანუს“ ბაზაც, რომელიც საჭიროების შემთხვევაში „ნატო“-ს საზღვაო საპატრულო მისიას შავ ზღვაში საპატიო თავდაცვით უზრუნველყოფს. ამ წამოწყებაში ჩართვა კარგი შანსი იქნება საქართველოსთვის, რომელსაც შეეძლება ჩაერთოს შავ ზღვაში დაგეგმილ სამომავლო წვრთნებში და კიდევ უფრო გაამყაროს „ნატო“-სთან თანამშრომლობა სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე შავი ზღვის საკითხებში. შავი ზღვის საპატრულო მისის განხორციელების სირთულე იმაში შეიძლება მდგომარეობდეს, რომ მონტროს კონვენციის მიხედვით შავ ზღვაში ერთდროულად 9 სამხედრო გემზე მეტის ყოფნა, რომლებიც შავი ზღვის სანაპიროს არ ეკუთვნის, არ შეიძლება. ასევე შეუზღუდულია ამგვარი გემების ყოფნის დრო 21 დღემდე (Lancaster, 2023). შესაბამისად, საჭირო იქნება თურქეთთან აქტიური მოლაპარაკებების წარმოება მისის ზუსტ ფორმატსა და შინაარსთან დაკავშირებით, თუმცა, თუ გავიხსენებთ 2008 წელს თურქეთის მიერ გარკვეული ყოფნის შემდეგ აშშ-ს ჰუმანიტარული მისის მქონე გემების შავ ზღვაში გატარებას, გავაცნობიერებთ, რომ თურქეთთან ამ მიმართულებით თანამშრომლობის პრეცედენტი არსებობს (Coffey and Kasapoğlu, 2023). ამ უკანასკნელი დაბრკოლების თავიდან ასაცილებლად კიდევ ერთი გზაა „ნატო“-ს მხრიდან დუნაი-შავი ზღვის არხის გამოყენება. ეს არხი რუმინეთის გავლით დუნაის შავ ზღვასთან აკავშირებს (Kochis, 2021). იმისათვის, რომ მოცემულმა არხმა სამხედრო გემების მიღება და გატარება შეძლოს მისი ინფრასტრუქტურული რენოვაცია იქნება საჭირო, თუმცა

ეს ტექნიკურად გადაჭრადი პრობლემაა. დუნაი-შავი ზღვის არხი საშუალებას მისცემს იმ გემებს, რომლებიც შავი ზღვის სანაპიროს მქონე სახელმწიფოებს არ ეკუთვნიან, არხში ყოფილი თავი აარიდონ მონტროს კონვენციის როგორც რაოდენობრივ, ისე დროით შეზღუდვებს და შავ ზღვაზე მუდმივი წვდომა ჰქონდეთ (Coffey, 2020).

შავი ზღვის რეგიონის უსაფრთხოების არქიტექტურა „ნატო“-ს გადასახედიდან.

„ნატო“-ს შავი ზღვის სტრატეგიას თუ უფრო გლობალურ ქრილში შევხედავთ, მას ორი მნიშვნელოვანი საყრდენი უნდა ჰქონდეს: „ნატო“-ს წევრ შავი ზღვის ქვეყნებსა და უკრაინას შორის უფრო მჭიდრო სამხედრო თანამშრომლობის მხარდაჭერა, რაც შავ ზღვაში რუსეთის წინააღმდეგ ბუნებრივ ბარიერს შექმნის, და შავი ზღვის სტრატეგიის განხილვისას კასპიის ზღვის რეგიონისთვის მნიშვნელოვანი როლის მინიჭება. პირველი მათგანის საფუძველი უკვე დიდწილად არსებობს, პირველ რიგში თურქეთსა და უკრაინას შორის არსებული ინტენსიური სამხედრო თანამშრომლობის სახით, რომელმაც რუსეთი უკვე არაერთი საგრძნობი დარტყმა მიაყენა (Coffey and Kasapoglu, 2023). თუ თურქეთი და რუსეთი შავი ზღვის რეგიონში ბუნებრივი მეტოქები არიან, თურქეთი და უკრაინა, ისევე როგორც რუმინეთი და ბულგარეთი, ამ რეგიონში ბუნებრივი მოკავშირეები არიან რუსეთის გავლენის წინააღმდეგ. ამას ისიც ადასტურებს, რომ თურქეთი ყოველთვის მიესალმება მრავალმხრივი პლატფორმების მეშვეობით თანამშრომლობას შავი ზღვის რეგიონში და ის ყოველთვის მხარს უჭერდა რუმინეთისა და ბულგარეთის „ნატო“-ში განვითარინებას (Dalay and Sabanadze, 2024). რაც შეეხება კასპიის ზღვას, მისი შავი ზღვის რეგიონისგან განცალკევებით განხილვა შეუძლებელია, რადგან რუსეთი შავ ზღვაში თავისი ძალების გასაძლიერებლად და უკრაინაში ომის საწარმოებლად ვოლგა-დონის არხს იყენებს, რომლის მეშვეობითაც კასპიის ზღვიდან აზოვის და შემდეგ შავ ზღვაში კასპიის ფლოტის ნაწილები გადმოჰყავს. გარდა ამისა, კასპიის ზღვა მნიშვნელოვანი დამაკავშირებელია რუსეთსა და ირანს შორის (Coffey and Kasapoglu, 2023). ამ მიმართულებით „ნატო“-სთვის სტრატეგიის შემუშავება უფრო რთულია გეოგრაფიული მიზეზების გამო, თუმცა ისეთ საკვანძო ქვეყნებთან თანამშრომლობით, როგორიც აზერბაიჯანია, სტრატეგიის შექმნა ამ რეგიონზეცაა შესაძლებელი. ბუნებრივია, ორივე მიმართულებით დიდი მნიშვნელობა მიენიჭება საქართველოს როლს მისი შავ და კასპიის ზღვებთან სიახლოვიდან გამომდინარე, რაც მისი სტრატეგიული მნიშვნელობის ზრდას გამოიწვევს.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ „ნატო“-ს ინტერესებშია რაც შეიძლება სწრაფად შეიქმნას შავი ზღვის რეგიონში ისეთი გეოპოლიტიკური არქიტექტურა, რომელიც რუსეთის გავლენას რაც შეიძლება ეფექტურად შეამცირებს და რეგიონულ უსაფრთხოებას კიდევ უფრო გაამყარებს. ამ მიზნის მისაღწევად კი ერთადერთი გზა როგორც „ნატო“-ს წევრი შავი ზღვის ქვეყნების - თურქეთის, რუმინეთისა და ბულგარეთის, ისე „ნატო“-ს პარტნიორი სახელმწიფოების, საქართველოსა და უკრაინის, ჩართულობაა.

ბიბლიოგრაფია

Aljazeera. "NATO allies Turkey, Romania, Bulgaria sign deal to clear Black Sea mines." *aljazeera.com*. January 11, 2024. <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/11/nato-allies-turkey-romania-bulgaria-sign-deal-to-clear-black-sea-mines>.

Aronsson, L. & Mankoff, J. *The Inhospitable Sea: Toward a New U.S. Strategy for the Black Sea Region*. CSIS, 2023.

Bechev, D. "Closer Ties to the West Don't Mean Turkey Will Give Up On Russia." *Carnegie Endowment*. February 7, 2024. <https://carnegieendowment.org/politika/91571>.

Binnendijk, A. "Understanding Russian Black Sea Power Dynamics Through National Security Gaming." *RAND Corporation*. October 13, 2020. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3094.html.

Bryjka, F. "How the War in Ukraine Impacts NATO Policy in the Black Sea Region." *The Polish Institute of International Affairs*. May 5, 2023. <https://pism.pl/publications/how-the-war-in-ukraine-impacts-nato-policy-in-the-black-sea-region>.

Coffey, L. and Kasapoglu, C. *A New Black Sea Strategy for a New Black Sea Reality*. Policy Memo, Hudson Institute, 2023.

Coffey, L. "To Boost NATO's Presence in the Black Sea, Get Creative." *defenseone.com*. May 30, 2020. <https://www.defenseone.com/ideas/2020/05/increasing-natos-presence-black-sea-time-get-creative/165760/>.

Coffey, L. and Kochis, D. *NATO Summit 2021: Black Sea Strategy Needed*. Issue Brief, The Heritage Foundation, 2021.

Colibăşanu, A., Dinu, L., Godzimirski, J. & Scutaru, G. *How the Snake Island matters in the context of the 2022 war in Ukraine?* NUPI, 2022.

CSIS. "Navigating Security Challenges in the Black Sea Region." *CSIS*. January 11, 2024. <https://www.csis.org/analysis/navigating-security-challenges-black-sea-region>.

Dalay, G. and Sabanadze, N. *How geopolitical competition in the Black Sea is redefining regional order*. Chatham House, 2024.

Ernst, I. "Russia warns Romania over building "largest Nato military base" in Europe." *intellinews.com*. March 19, 2024. https://www.intellinews.com/russia-warns-romania-over-building-largest-nato-military-base-in-europe-317479/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2fu-5qGU8YNOVGOHQb4MjYn9Hd3sbx99_N8BL73d-gXhnzFJqbzEfz-s_aem_AY34Kb91kv1Q1TVWR5edvJ987UBDvb3r7fnyJzer7-okC66izly0y9XI5C.

Flanagan, S. J., Binnendijk, A., Chindea, I. A., Costello, K., Kirkwood, G., Massicot, D. & Reach, C. "Russia, NATO, and Black Sea Security." *RAND Corporation*. October 5, 2020. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA300/RRA357-1/RAND_RRA357-1.pdf.

Galeotti, M., Lanoszka, A. & Rogers, J. "The Black Sea region: Beyond NATO." *Council on Geoeconomics*. November 25, 2021. <https://www.geoeconomics.org.uk/research/the-black-sea-region-beyond-nato/>.

Hooker, R. D. Jr. *A Security Strategy for the Black Sea*. Atlantic Council, 2023.

Lancaster, M. *TROUBLED WATERS – HOW RUSSIA'S WAR IN UKRAINE CHANGES BLACK SEA SECURITY*. NATO Parliamentary Assembly, 2023.

Metodieva, A. & Keranov, D. "Bulgaria Needs a Stronger Voice in Black Sea Security." *GMF*. February 23, 2024. <https://www.gmfus.org/news/bulgaria-needs-stronger-voice-black-sea-security>.

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. "Turkey's and NATO's views on current issues of the Alliance." *mfa.gov.tr*. n.d. https://www.mfa.gov.tr/ii---turkey_s-contributions-to-international-peace-keeping-activities.en.mfa#:~:text=In%20this%20regard%2C%20Turkey%20welcomed,and%20stability%20in%20the%20Euro%2D

NATO. "20 YEARS OF BALTIC AIR POLICING - STRONG SYMBOL OF NATO COHESION AND SOLIDARITY." *ac.nato.int*. April 18, 2024. https://ac.nato.int/archive/2024/20_years_BAP_COMAIRCOM.

NATO Parliamentary Assembly. "STRENGTHENING STABILITY AND SECURITY IN THE BLACK SEA REGION RESOLUTION 485." Copenhagen, 2023.

NATO. "NATO's military presence in the east of the Alliance." *NATO*. December 8, 2023. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.html.

Necsutu, M. "Romania To Host Largest NATO Military Base in Europe." *balkaninsight.com*. March 21, 2024. https://balkaninsight.com/2024/03/21/romania-to-host-largest-nato-military-base-in-europe/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR05dlnf20N9LJU4Za86gph5z6Vp-3NfO6tMBWBihD_3qByE15DQXETfyec_aem_AY1pBqHjfDWCR_DQPEqecWYw6LaT4spGWuMYJNrVCIsuEdhvqlcvJXFnWDnFe39XF8XOwYmYnf_.

Necsutu, M and Todorov, S. "Romania, Bulgaria to Strengthen Security Amid Ukraine War Fears." *Balkan Insight*. January 26, 2022. <https://balkaninsight.com/2022/01/26/romania-bulgaria-to-strengthen-security-amid-ukraine-war-fears/>.

Nettles, A. C. "The Black Sea Thread in Russian Foreign Policy and How the United States Can Respond." *Marine Corps University Journal*, 2022.

Petersen, A. "Black Sea Security: The NATO Imperative." *Wilson center*. August 20, 2004. <https://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative>.

Stan, T. "Romania: NATO's Frail Anchor in a Turbulent Black Sea." *Carnegie Council*. April 5, 2019. <https://www.carnegiecouncil.org/media/article/romania-natos-frail-anchor-in-a-turbulent-black-sea>.

Wezeman, S. T. and Kuimova, A. "Bulgaria and Black Sea Security." *SIPRI*. December 2018. <https://www.sipri.org/publications/2018/sipri-background-papers/bulgaria-and-black-sea-security>.

THE BLACK SEA: REGIONAL DYNAMICS AND THE SECURITY STRATEGY OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

Abstract

As a result of Russia's annexation of Crimea in 2014 and full-scale aggression against Ukraine in 2022, the attention of the North Atlantic Alliance (NATO) towards the Black Sea region has increased significantly. The purpose of this article is to determine the geopolitical role of actors operating in the Black Sea region and what steps NATO can take to further increase the level of security in the region. The Article discusses the dynamics in the Black Sea region, emphasizes the importance of NATO partner states and the need to consider the Black Sea region in a broader perspective.

Keywords: Black Sea, region, security, geopolitics.

NATO's interests in the Black Sea came to the forefront after Russia's invasion of Ukraine. This fact was reflected in the 485th resolution of the NATO Parliamentary Assembly, which calls on the member states of the North Atlantic Treaty Alliance to develop a coherent strategy regarding the Black Sea (NATO Parliamentary Assembly, 2023).

First of all, it should be noted that Turkey is a key country in NATO's Black Sea strategy due to its location and capabilities, which allows the alliance to access the Black Sea, Mediterranean and Middle East regions. In addition, according to the Montreux Convention of 1936, Turkey has been given the right and obligation to regulate the movement of warships in the Black Sea, which gives it great influence over the dynamics of regional security (Kochis, 2021). Specifically, the regional power balance in the Black Sea is largely determined by the dynamics of the relationship between the two largest states in the region, Turkey and Russia. Although, Turkey and Russia cooperate on a number of issues (for example, Turkey still buys Russian natural resources), in the long term their interests in the Black Sea region are opposed. The risk of a rapid increase in tension between these two countries was highlighted in 2015, when Turkey shot down a Russian Su-25 military aircraft near the Syrian-Turkish border, which resulted in a sharp reaction from Russia. Turkey called on NATO countries to become active in order to prevent the Black Sea from becoming a "Russian lake" (Coffey and Kasapoğlu, 2023). The Russian Black Sea Fleet and its annexation of Crimea are a problem not only for the Eastern part of NATO, but also for the South. The illegal invasion of Ukraine and the use of the Russian Black Sea Fleet in the Syrian port of Tartus underscore that Russia is ready to use its influence even more globally, often against Turkey's interests (Coffey and Kasapoğlu, 2023). Although, it is in the interests of Russia and Turkey to prevent the growth of influence of foreign fleets in the Black Sea, Turkey cannot afford to face Russia without Western support. The activation of Romania's role adds significant dynamics to the Black Sea region, where the expansion project of the existing "Mihail Kogalniceanu" base near the Romanian coastal city of Constanta will be completed by 2030 (Necsutu, 2024). This air base will exceed even the Ramstein base in Germany and will be the largest NATO base in Europe, accommodating 10,000 soldiers. It will allow NATO air forces to

monitor the situation in Eastern Europe and the Black Sea, as well as to have operational readiness for military operations in the Middle East (Ernst, 2024).

Possible steps for NATO

The question arises as to what other steps NATO can take to further increase the security level of the Black Sea region against the backdrop of the ongoing war in Ukraine and regional dynamics. The first initiative which looks quite promising concerns the creation of a naval mission in the Black Sea, similar to the Baltic air patrol mission (Coffey and Kasapoğlu, 2023). The latter mission involves sending defensive air units to air bases in Lithuania and Estonia on a rotational basis by NATO member states, which ensures the security of the Baltic states (NATO, 2024). A similar maritime patrol mission can be implemented through the cooperation between the Black Sea states that are members of NATO and the involvement of non-Black Sea NATO members. As an outline of this project, we can consider the existing treaty between Turkey, Romania and Bulgaria on demining the waters of the Black Sea (Aljazeera, 2024). The “Mihail Kogalniceanu” air base in Romania, which will be renovated by 2030, will also be useful for the implementation of this mission, which will provide air defense to NATO’s naval patrol mission in the Black Sea if necessary. Involvement in this initiative will be a good opportunity for Georgia, allowing for participation in the future exercises planned in the Black Sea, further strengthening cooperation with NATO in matters of strategic importance. The difficulty of carrying out the Black Sea patrol mission is that according to the Montreux Convention, there cannot be more than 9 military ships in the Black Sea at the same time, which do not belong to a country with a Black Sea coast. The length of stay of such vessels is also limited to 21 days (Lancaster, 2023). Therefore, it is necessary to conduct negotiations with Turkey regarding the exact format and content of the mission. However, if we recall the passage of ships with a US humanitarian mission in the Black Sea in 2008 after some hesitation by Turkey, there is a precedent for cooperation with Turkey in this direction (Coffey and Kasapoğlu, 2023). Another way to avoid this last obstacle is the use of the Danube-Black Sea Canal by NATO. This canal connects the Danube to the Black Sea through Romania (Kochis, 2021). In order for this channel to be able to receive and handle military ships, its infrastructural renovation will be necessary, although this is a technically solvable problem. The Danube-Black Sea Canal will allow ships that do not belong to the Black Sea coastal states, to avoid both the quantitative and temporal restrictions of the Montreux Convention by being in the canal and having permanent access to the Black Sea (Coffey, 2020).

Security architecture of the Black Sea region from NATO’s point of view

If we look at NATO’s Black Sea strategy from a more global perspective, it should have two important pillars: support for closer military cooperation between NATO’s Black Sea countries and Ukraine, which will create a natural barrier against Russia in the Black Sea, and giving an important role to the Caspian Sea region in the consideration of the Black sea strategy. The basis of the first of them already exists to a large extent, first of all in the form of intensive military cooperation between Turkey and Ukraine, which has already dealt a number of significant blows to Russia (Coffey and Kasapoğlu, 2023). If Turkey and Russia are natural rivals in the Black Sea region, Turkey and Ukraine, as well as Romania and Bulgaria, are natural allies in the region against Russian influence. This is also confirmed by the fact that Turkey always welcomes cooperation through multilateral platforms in the Black Sea region, and it has always supported Romania’s and Bulgaria’s adhesion to NATO

(Dalay and Sabanadze, 2024). As for the Caspian Sea, it cannot be considered separately from the Black Sea region, because Russia uses the Volga-Don Canal, through which it transports parts of the Caspian fleet from the Caspian Sea to the Azov Sea and then to the Black Sea in order to wage war in Ukraine. In addition, the Caspian Sea is an important link between Russia and Iran (Coffey and Kasapoğlu, 2023). It is more difficult for NATO to develop a strategy in this direction due to geographical reasons, however, in cooperation with key countries such as Azerbaijan, it is possible to create a strategy in this region as well. Naturally, in both directions, great importance will be given to the role of Georgia due to its proximity to the Black and Caspian seas, which will lead to an increase in its strategic importance.

Conclusion

In conclusion, it can be said that it is in NATO's interests to create a geopolitical architecture in the Black Sea region as quickly as possible, which will efficiently reduce Russia's influence and further strengthen regional security. The only way to achieve this goal is the involvement of NATO's Black Sea countries - Turkey, Romania and Bulgaria - and NATO's partner states, Georgia and Ukraine.

Bibliography

Aljazeera. "NATO allies Turkey, Romania, Bulgaria sign deal to clear Black Sea mines." *aljazeera.com*. January 11, 2024. <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/11/nato-allies-turkey-romania-bulgaria-sign-deal-to-clear-black-sea-mines>.

Aronsson, L. & Mankoff, J. *The Inhospitable Sea: Toward a New U.S. Strategy for the Black Sea Region*. CSIS, 2023.

Bechev, D. "Closer Ties to the West Don't Mean Turkey Will Give Up On Russia." *Carnegie Endowment*. February 7, 2024. <https://carnegieendowment.org/politika/91571>.

Binnendijk, A. "Understanding Russian Black Sea Power Dynamics Through National Security Gaming." *RAND Corporation*. October 13, 2020. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3094.html.

Bryjka, F. "How the War in Ukraine Impacts NATO Policy in the Black Sea Region." *The Polish Institute of International Affairs*. May 5, 2023. <https://pism.pl/publications/how-the-war-in-ukraine-impacts-nato-policy-in-the-black-sea-region>.

Coffey, L. and Kasapoğlu, C. *A New Black Sea Strategy for a New Black Sea Reality*. Policy Memo, Hudson Institute, 2023.

Coffey, L. "To Boost NATO's Presence in the Black Sea, Get Creative." *defenseone.com*. May 30, 2020. <https://www.defenseone.com/ideas/2020/05/increasing-natos-presence-black-sea-time-get-creative/165760/>.

Coffey, L. and Kochis, D. *NATO Summit 2021: Black Sea Strategy Needed*. Issue Brief, The Heritage Foundation, 2021.

Colibăşanu, A., Dinu, L., Godzimirski, J. & Scutaru, G. *How the Snake Island matters in the context of the 2022 war in Ukraine?* NUPI, 2022.

CSIS. "Navigating Security Challenges in the Black Sea Region." *CSIS*. January 11, 2024. <https://www.csis.org/analysis/navigating-security-challenges-black-sea-region>.

Dalay, G. and Sabanadze, N. *How geopolitical competition in the Black Sea is redefining regional order*. Chatham House, 2024.

Ernst, I. "Russia warns Romania over building "largest Nato military base" in Europe." *intellinews.com*. March 19, 2024. https://www.intellinews.com/russia-warns-romania-over-building-largest-nato-military-base-in-europe-317479/?fbclid=IwZKh0bgNhZW0CMTAAAR2fu-5qGU8YNOVGOHQb4MjYn9Hd3sbx99_N8BL73d-gXhnzFJqbzEfz-s_aem_AY34Kb91kv1Q1TVWR5edvj987UBDvb3r7fnyJzer7-okC66izly0y9XI5C.

Flanagan, S. J., Binnendijk, A., Chindea, I. A., Costello, K., Kirkwood, G., Massicot, D. & Reach, C. "Russia, NATO, and Black Sea Security." *RAND Corporation*. October 5, 2020. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA300/RRA357-1/RAND_RRA357-1.pdf.

Galeotti, M., Lanoszka, A. & Rogers, J. "The Black Sea region: Beyond NATO." *Council on Georegacy*. November 25, 2021. <https://www.georegacy.org.uk/research/the-black-sea-region-beyond-nato/>.

Hooker, R. D. Jr. *A Security Strategy for the Black Sea*. Atlantic Council, 2023.

Lancaster, M. *TROUBLED WATERS – HOW RUSSIA’S WAR IN UKRAINE CHANGES BLACK SEA SECURITY*. NATO Parliamentary Assembly, 2023.

Metodieva, A. & Keranov, D. "Bulgaria Needs a Stronger Voice in Black Sea Security." *GMF*. February 23, 2024. <https://www.gmfus.org/news/bulgaria-needs-stronger-voice-black-sea-security>.

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. "Turkey's and NATO's views on current issues of the Alliance." *mfa.gov.tr*. n.d. https://www.mfa.gov.tr/ii---turkey_s-contributions-to-international-peace-keeping-activities.en.mfa#:~:text=In%20this%20regard%2C%20Turkey%20welcomed,and%20stability%20in%20the%20Euro%2D.

NATO. "20 YEARS OF BALTIC AIR POLICING - STRONG SYMBOL OF NATO COHESION AND SOLIDARITY." *ac.nato.int*. April 18, 2024. https://ac.nato.int/archive/2024/20_years_BAP_COMAIRCOM.

NATO Parliamentary Assembly. "STRENGTHENING STABILITY AND SECURITY IN THE BLACK SEA REGION RESOLUTION 485." Copenhagen, 2023.

NATO. "NATO's military presence in the east of the Alliance." *NATO*. December 8, 2023. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.html.

Necsutu, M. "Romania To Host Largest NATO Military Base in Europe." *balkaninsight.com*. March 21, 2024. https://balkaninsight.com/2024/03/21/romania-to-host-largest-nato-military-base-in-europe/?fbclid=IwZKh0bgNhZW0CMTAAAR05dInf20N9LJU4Za86gpH5z6Vp-3NfO6tMBWBihD_3qByE15DQXETfyec_aem_AY1pBqHjfDWCR_DQPEqecWYw6LaT4spGWuMYJNrVCIsuEdhvqlcvJXFnWDnFe39XF8XOwYmYnf_.

Necsutu, M and Todorov, S. "Romania, Bulgaria to Strengthen Security Amid Ukraine War Fears." *Balkan Insight*. January 26, 2022. <https://balkaninsight.com/2022/01/26/romania-bulgaria-to-strengthen-security-amid-ukraine-war-fears/>.

Nettles, A. C. "The Black Sea Thread in Russian Foreign Policy and How the United States Can Respond." *Marine Corps University Journal*, 2022.

Petersen, A. "Black Sea Security: The NATO Imperative." *Wilson center*. August 20, 2004. <https://www.wilsoncenter.org/publication/black-sea-security-the-nato-imperative>.

Stan, T. "Romania: NATO's Frail Anchor in a Turbulent Black Sea." *Carnegie Council*. April 5, 2019. <https://www.carnegiecouncil.org/media/article/romania-natos-frail-anchor-in-a-turbulent-black-sea>.

Wezeman, S. T. and Kuimova, A. "Bulgaria and Black Sea Security." *SIPRI*. December 2018. <https://www.sipri.org/publications/2018/sipri-background-papers/bulgaria-and-black-sea-security>.

ევროკავშირის ენერგოკოდიტიკა რუსეთის უკრაინაში შეფრის შემდეგ

რეზიუმე

ევროკავშირი მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას ბუნებრივ რესურსებსა და ნედლეულთან დაკავშირებით, რომლებიც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია მისი მრეწველობისა და ინფრასტრუქტურისთვის. ევროკავშირში ბუნებრივი აირის იმპორტირება რუსეთიდან ათწლეულების განმავლობაში ხდებოდა. 2022 წლს, რუსეთის მიერ უკრაინაზე თავდასხმამ ნათლად გამოკვეთა ევროკავშირის დამოკიდებულება რუსულ ბუნებრივ აირზე. ომის დაწყების შემდეგ ევროპაში ენერგოკრიზისი დაიწყო. რუსეთის მხრიდან მოხდა ბუნებრივი აირის ინსტრუმენტალიზება საკუთარი გეოპოლიტიკური ინტერესების გასატარებლად. ევროკავშირის რეაგირება აღნიშნულ საგანგებო სიტუაციაზე საკმაოდ სწრაფი იყო. ბუნებრივი აირის დანაკლისის შესავსებად, ევროკავშირისთვის პრიორიტეტული გახდა ობიექტების დამატება, რათა სხვა ქვეყნებიდან მომხდარიყო ბუნებრივი თხევადი აირის იმპორტი საზღვაო გზის მეშვეობით. თუმცა, ამ ნაბიჯების მიუხედავად რჩება გამოწვევები ბუნებრივი აირის მიწოდების დივერსიფიკაციისა და ენერგო-მდგრადობის პოლიტიკის შემუშავებაში.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი, ბუნებრივი აირი, ენერგოკრიზისი, მილსადენები, დივერსიფიკაცია.

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან, ბუნებრივი აირის როლი მნიშვნელოვნად გაიზარდა ევროპის პოლიტიკაში. 1980-იანი წლებიდან ევროპის ქვეყნებმა აქტიურად დაიწყეს ბუნებრივი აირის იმპორტირება საბჭოთა კავშირიდან, რაც დასრულდა რამდენიმე მილსადენის შექმნით (Stern, 2004). საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რუსეთი ევროპის ბუნებრივი აირის მთავარი მიმწოდებელი გახდა. მიუხედავად ბუნებრივი აირის მზარდი მნიშვნელობისა, ევროპის დამოკიდებულება რუსეთზე განიხილებოდა, როგორც სტრატეგიული სისუსტე და 1995 წლიდან მოყოლებული დაიწყო აქტიური მუშაობა კოორდინირებული ენერგოპოლიტიკის შემუშავებაზე. ევროპის ქვეყნების უმრავლესობას სურდა თავად ჰქონოდა ავტონომია საკუთარ ენერგოპოლიტიკაზე, შესაბამისად, ბევრმა ქვეყანამ უარი თქვა ევროკავშირის საერთო ენერგოპოლიტიკაზე.

ომის დაწყების შემდეგ მიღებული ზომები

რუსეთ-უკრაინის ომის დაწყება გადამწყვეტი მოვლენა იყო ევროკავშირის ენერგოპოლიტიკისთვის. შეერთებულმა შტატებმა და ევროკავშირმა რუსეთს დაუწესეს ყოვლისმომცველი სანქციები (S&P Global Market Intelligence S&P Global Commodity Insights, 2024). საპასუხოდ, რუსულმა „გაზპრომმა“ შეუჩერა ბუნებრივი აირის მიწოდება პოლონეთსა და ბულგარეთს. ბუნებრივი აირის მიწოდება პრიორიტეტი გახდა ევროკავშირის პოლიტიკური დღის წესრიგისთვის. 2022 წლის 24-25 მარტის ევროსაბჭოს დასკვნები კომისიას ავალდებულებდა, შეემცირებინა დამოკიდებულება რუსულ წიაღისეულ საწვავზე და გაეძლიერებინა სოლიდარობის მექანიზმები წევრ ქვეყნებს შორის. გაზის მიწოდების შეფერხებამ

გამოიწვია ფასების ზრდა, გავლენა მოახდინა სამომხმარებლო და სამრეწველო ხარჯებზე და საფრთხე შეუქმნა ეკონომიკურ სტაბილურობას. ამის საპასუხოდ, ევროკომისიამ წარმოადგინა „RepowerEU“ პაკეტი, რომელიც შეეხება ენერგორესურსების დაზოგვას, დივერსიფიკაციას და რუსეთის ენერგონეაროებზე დამოკიდებულების აღმოფხვრას (European Commission, 2022).

„RepowerEU“-ს ზომებს შორისაა ბუნებრივ აირზე შიდა მოთხოვნის შემცირება გლობალურ ბაზარზე გავლენის მოხდენის მიზნით (The IEA, 2022). აღსანიშნავია, რომ ფართომასშტაბიან ზომებს მოჰყვა კრიტიკა სახელმწიფოებისა და კერძო სუბიექტების მხრიდან, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ ზოგიერთი ზომის მიღებისთვის არ არსებობდა საკმარისი სამართლებრივი საფუძველი. 2022 წლის ივნისის რეგულაცია 2022/1032 წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, რომ 2022 წლის ნოემბრისთვის ბუნებრივი აირის მიწისქვეშა საცავი მინიმუმ 80%-მდე და 2025 წლამდე ყოველწლიურად 90%-მდე შეავსონ (Council of the European Union, European Parliament, 2022). აღნიშნული რეგულაცია მიზნად ისახავს იმის უზრუნველყოფას, რომ ევროკავშირში ბუნებრივი აირის შენახვის შესაძლებლობები არ დარჩეს გამოუყენებელი, რათა ევროკავშირის მასშტაბით მოხდეს საცავების გაზიარება. ამ მიზნით, სასაწყობო ობიექტებში ბუნებრივი აირის მინიმალური სავალდებულო დონე მიზნად ისახავს მიწოდების უსაფრთხოების გაძლიერებას მოკლევადიან პერსპექტივაში. შემდეგმა რეგულაციამ, 2022/1369 შეცვალა ბუნებრივი აირის უსაფრთხოების დირექტივა, რომლის მიზანი იყო 2022 წლის ზამთრისთვის ბუნებრივი აირის მოთხოვნის შემცირება 15%-ით (Council of the European Union, European Parliament, 2022). აღნიშნულ რეგულაციას მხარი მხოლოდ უნგრეთმა არ დაუჭირა.

მზარდი ფასების პრობლემის გადასაჭრელად, ევროკომისიის მიერ შეთავაზებულ იქნა ყოვლისმომცველი რეგულაცია სტრატეგიებით, როგორიცაა რესურსების გაერთიანება ფასების გამჭირვალობისთვის, ბუნებრივი აირის გაზიარება საგანგებო სიტუაციების დროს და „ბაზრის კორექტირების მექანიზმი“, რათა საჭიროების შემთხვევაში დაწესდეს ბუნებრივი აირის მაქსიმალური ფასი (Vecchio, 2024).

მიმღინარე გამოწვევები

ევროპაში ბუნებრივი აირის მიწოდების მკვეთრმა ვარდნამ „გაზპრომი“ აიძულა, 2022 წელს წარმოება 20%-ით შეემცირებინა. თუმცა, ევროკავშირის ბევრი მცდელობის მიუხედავად, ევროპის ქვეყნები კვლავ ახდენენ რუსული ბუნებრივი აირის იმპორტირებას. ევროკავშირის მონაცემებით, რუსეთიდან მიღსადენების მეშვეობით იმპორტირებული ბუნებრივი აირის რაოდენობა 2021 წელს 40%-ს შეადგენდა, 2023 წელს კი 8%-მდე შემცირდა (Sullivan, 2024). თუმცა, თუ თხევადი ბუნებრივი აირიც ჩაითვლება, რუსული ბუნებრივი აირის მოთლიანი წილი ევროკავშირში 15%-ს მიაღწევს.

ევროკავშირის მიერ რუსულ ბუნებრივ აირზე დამოკიდებულების შემცირების ერთ-ერთი მთავარი გზა იყო თხევადი ბუნებრივი აირის იმპორტის გაზრდა ისეთი ქვეყნებიდან, როგორიც არის შეერთებული შტატები ან კატარი. აღნიშნულმა, თავის მხრივ, გამოიწვია რუსული თხევადი ბუნებრივი აირის ფასის კლება და შემდგომ მისი იმპორტის გაზრდა ევროპის ქვეყნებში. ევროკომისიის მონაცემების მიხედვით, რუსეთი ევროკავშირისთვის თხევადი ბუნებრივი აირის სიდიდით მეორე მიმწოდებელია. 2023 წელს იმპორტირებული თხევადი ბუნებრივი აირის 16% იყო რუსული, რაც 2021 წლის მონაცემებთან შედარებით 40%-იანი ზრდაა.

შესაბამისად, ევროპის რამდენიმე სახელმწიფო, როგორებიცაა შვედეთი, ფინეთი და ბალტიისპირა ქვეყნები ევროკავშირს მოუწოდებენ, რომ სრული აკრძალვა დაადოს რუსულ თხევად ბუნებრივ აირს, თუმცა აღნიშნული ნაბიჯი, ბუნებრივია, ყველა წევრი სახელმწიფოს თანხმობას მოითხოვს. ამუამად ევროკავშირში მიმდინარე დისკუსია ძირითადად მიმართულია რუსული თხევადი ბუნებრივი აირის

ევროპული პორტფელიდან რეექსპორტის აკრძალვისკენ (Jucca, 2024). თხევად ბუნებრივ აირთან ერთად, რუსული ბუნებრივი აირის მნიშვნელოვანი რაოდენობა ევროკავშირის ქვეყნებში მიღსადენებით კვლავ შედის. 2024 წლის თებერვალში, ავსტრიამ დაადასტურა, რომ 2023 წლის დეკემბერში მისი მთლიანი იმპორტირებული ბუნებრივი აირის 98% სწორედ რუსეთიდან შევიდა (Kurmayer, 2024). ავსტრიის მსგავსად, უნგრეთიც აგრძელებს მიღსადენებიდან რუსული ბუნებრივი აირის დიდი რაოდენობით იმპორტს. ძირითადი მიზეზი, თუ რატომ აგრძელებენ ევროკავშირის ქვეყნები რუსული ბუნებრივი აირის მოხმარებას, მისი დაბალი ფასია (Gavin, 2023).

დასკვნა

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირში კვლავ ხდება ბუნებრივი აირის იმპორტირება რუსეთიდან, რუსული ბუნებრივი აირის იმპორტის საერთო რაოდენობა 2021 წლის მონაცემებთან შედარებით მკვეთრადაა შემცირებული. ევროკავშირმა განაცხადა, რომ მას 2027 წლამდე მთლიანად უნდა რუსულ ბუნებრივ აირზე უარის თქმა. თუმცა, დღევანდელი ვითარებიდან გამომდინარე, რთულია იმის დადგენა, თუ რამდენად რეალისტურია აღნიშნული მიზანი. ბუნებრივი აირის წყაროების დივერსიფიკაციისკენ გადადგმული ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაბიჭი არის თხევადი ბუნებრივი აირის აქტიურ გამოყენებაზე გადასვლა, რამდენადაც რუსეთის გარდა, სხვა ქვეყნებსაც შეუძლიათ მისი დიდი რაოდენობით მიწოდება ევროკავშირისთვის.

რუსეთის მიერ უკრაინაში განხორციელებული აგრესის შემდეგ განვითარებული მოვლენები, ხაზს უსვამს წევრ სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობის აუცილებლობას. ევროკავშირის მიერ შემოღებული სარეგულაციო მექანიზმები ცხადყოფს მის სტრატეგიას, რომ თავად უზრუნველყოს საკუთარი ენერგეტიკული მომავალი მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური ცვლილებების კონტექსტში, რაშიც სულ უფრო და უფრო მზარდი როლი ენიჭება კოორდინირებულ მოქმედებასა და თანამშრომლობას წევრ სახელმწიფოებს შორის.

ბიბლიოგრაფია

Council of the European Union, European Parliament. (2022, August 5). *Considerations on COM(2023)174 - Amendment of Regulation (EU) 2022/1369 as regards prolonging the demand reduction period for reduction measures for gas and reinforcing the reporting and monitoring of their implementation*. Retrieved from EU Monitor: [https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdglbmvdzx_j9vvik7m1c3gyxp/vm1jhr8j4uyt#:~:text=Regulation%20\(EU\)%202022%2F1369%20was%20adopted%20on%20the%20basis,with%20temporary%20measures%20in%20a](https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdglbmvdzx_j9vvik7m1c3gyxp/vm1jhr8j4uyt#:~:text=Regulation%20(EU)%202022%2F1369%20was%20adopted%20on%20the%20basis,with%20temporary%20measures%20in%20a)

Council of the European Union, European Parliament. (2022, June 30). *Regulation (EU) 2022/1032 amending Regulations (EU) 2017/1938 and (EC) No 715/2009 with regard to gas storage*. Retrieved from European Sources I: <https://www.europeansources.info/record/proposal-for-a-regulation-amending-regulation-eu-2017-1938-concerning-measures-to-safeguard-the-security-of-gas-supply-and-regulation-ec-no-715-2009-on-conditions-for-access-to-natural-gas-transmi/#:~:text=This%20Re>

European Commission. (2022, May 18). *REPowerEU: Affordable, secure and sustainable energy for Europe*. Retrieved from European Commission: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en

Gavin, G. (2023, October 22). *Hungary to ramp up Russian gas imports for winter, says Gazprom*. Retrieved from Politico: <https://www.politico.eu/article/hungary-ramp-up-russian-gas-imports-winter-gazprom-alexey-miller/>

Jucca, L. (2024, January 11). *EU's energy security drive may have gone too far*. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/breakingviews/eus-energy-security-drive-may-have-gone-too-far-2024-01-11/>

Kurmayer, N. (2024, February 12). *Austria's dependence on Russian gas rises to 98%, two years after Ukraine war*. Retrieved from Euractiv: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/austrias-dependence-on-russian-gas-rises-to-98-two-years-after-ukraine-war/>

S&P Global Market IntelligenceS&P Global Commodity Insights. (2024, June 4). *Sanctions against Russia – a timeline*. Retrieved from S&P Global: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/sanctions-against-russia-8211-a-timeline-69602559>

Stern, J. (2004). Natural Gas in Europe – The Importance of Russia . *Gas Research, Oxford Institute for Energy Studies*, 1-3.

Sullivan, A. (2024, April 29). *War in Ukraine: Why is the EU still buying Russian gas?* Retrieved from DW: <https://www.dw.com/en/war-in-ukraine-why-is-the-eu-still-buying-russian-gas/a-68925869>

The IEA. (2022, December). *Is the European Union on track to meet its REPowerEU goals?* Retrieved from The IEA: <https://www.iea.org/reports/is-the-european-union-on-track-to-meet-its-repowereu-goals>

Vecchio, A. (2024). Changing the Flow: The European Response to the Russian Weaponization of Gas. *Insight* , 41-42.

EU ENERGY POLICY AFTER THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

Abstract

The European Union faces significant challenges regarding natural resources and raw materials that are vital for its industry and infrastructure. For decades, the EU has imported natural gas from Russia. In 2022, Russia's attack on Ukraine highlighted the EU's dependence on Russian natural gas. Following the start of the war, an energy crisis began in Europe. Russia used gas as a tool to pursue its geopolitical interests. The EU's response to this emergency was quite swift: to compensate for the gas shortage, it became a priority for the EU to add facilities to import liquefied natural gas by sea from other countries. However, despite these steps, challenges remain in diversifying natural gas supplies and developing an energy sustainability policy.

Keywords: European Union, natural gas, energy crisis, pipelines, diversification.

Since the second half of the twentieth century, the role of natural gas in European politics has significantly increased. Starting in the 1980s, European countries actively began importing natural gas from the Soviet Union, which culminated in the creation of several pipelines (Stern, 2004). After the dissolution of the Soviet Union, Russia became the main supplier of natural gas to Europe. Despite the growing importance of natural gas, Europe's dependence on Russia was seen as a strategic weakness, and starting from 1995, active efforts were made to develop a coordinated energy policy. Most European countries wanted to have autonomy over their own energy policies, and as a result, many countries rejected the idea of a common EU energy policy.

Measures Taken after the Start of the War

The start of the Russia-Ukraine war was a decisive event for the European Union's energy policy. The United States and the European Union imposed comprehensive sanctions on Russia (S&P Global Market IntelligenceS&P Global Commodity Insights, 2024), in response, the Russian company Gazprom halted natural gas supplies to Poland and Bulgaria. Natural gas supply became a priority on the European Union's political agenda. The conclusions of the European Council of March 24-25, 2022, mandated the Commission to reduce dependence on Russian fossil fuels and strengthen solidarity mechanisms among member states. The disruption in gas supplies led to price increases, affected consumer and industrial costs, and posed a threat to economic stability. In response, the European Commission introduced the 'RepowerEU' package, which focuses on energy resource savings, diversification, and eliminating dependence on Russian energy sources (European Commission, 2022).

Among the measures of 'RepowerEU' is the reduction of domestic gas demand to exert influence on the global market (The IEA, 2022). It is noteworthy that these large-scale measures have faced criticism from both states and private entities, who argue that there was insufficient legal basis for some of the actions taken.

The regulation of June 2022 (Regulation 2022/1032) required member states to fill underground natural gas storage to at least 80% by November 2022 and to 90% annually by 2025 (Council of the European Union, European Parliament, 2022). This regulation aims to ensure that natural gas storage capacities in the EU are not left unused, facilitating the sharing of storage across the EU. The mandatory minimum level of natural gas in storage facilities is intended to enhance supply security in the short term.

The subsequent regulation, 2022/1369, amended the natural gas security directive with the aim of reducing natural gas demand by 15% for the winter of 2022 (Council of the European Union, European Parliament, 2022). This regulation was supported by all member states except Hungary.

To address the issue of rising prices, the European Commission proposed a comprehensive regulation with strategies such as resource pooling for price transparency, sharing of natural gas during emergencies, and a 'market correction mechanism' to impose a maximum price for natural gas if needed (Vecchio, 2024).

Current Challenges

The sharp decline in natural gas supplies in Europe forced Gazprom to reduce its production by 20% in 2022. Despite numerous efforts by the European Union, European countries continue to import Russian natural gas. According to EU data, the share of natural gas imported from Russia via pipelines was 40% in 2021 and decreased to 8% in 2023 (Sullivan, 2024). However, if liquefied natural gas (LNG) is also considered, the total share of Russian gas in the EU reaches 15%.

One of the main ways the European Union has reduced its dependence on Russian natural gas is by increasing the import of liquefied natural gas (LNG) from countries such as the United States or Qatar. This, in turn, has led to a decrease in the price of Russian LNG and subsequently increased import into European countries. According to European Commission data, Russia is the second-largest supplier of LNG to the EU. In 2023, 16% of the imported LNG was Russian, which represents a 40% increase compared to the data from 2021.

Consequently, several European countries, such as Sweden, Finland, and the Baltic states, are urging the EU to impose a complete ban on Russian liquefied natural gas. However, such a step requires the agreement of all member states. Currently, the ongoing discussion in the EU is primarily focused on banning the re-export of Russian LNG from European ports (Jucca, 2024). Along with liquefied gas, a significant amount of Russian natural gas continues to enter EU countries via pipelines. In February 2024, Austria confirmed that 98% of its total imported natural gas in December 2023 came from Russia (Kurmayer, 2024). Like Austria, Hungary also continues to import large quantities of Russian natural gas via pipelines. The primary reason why EU countries continue to use Russian natural gas is its low price (Gavin, 2023).

Conclusion

Although natural gas is still being imported from Russia into the EU, the total amount of Russian natural gas imported has sharply decreased compared to the figures from 2021. The EU has announced that it must completely phase out Russian natural gas by 2027. However, given the current situation, it is challenging to determine how realistic this goal is. One of the most significant steps towards diversifying natural gas sources is the active shift to using liquefied natural gas (LNG), as other countries besides Russia are also capable of supplying it in large quantities to the EU.

The events that have unfolded following Russia's aggression in Ukraine highlight the necessity of cooperation among member states. The regulatory mechanisms introduced by the EU underscore its strategy to secure its energy future within the context of significant geopolitical changes, with an increasingly crucial role assigned to coordinated actions and collaboration among member states.

Bibliography

Council of the European Union, European Parliament. (2022, August 5). *Considerations on COM(2023)174 - Amendment of Regulation (EU) 2022/1369 as regards prolonging the demand reduction period for reduction measures for gas and reinforcing the reporting and monitoring of their implementation*. Retrieved from EU Monitor: [https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdlglbmvdzx_j9vvik7m1c3gyxp/vm1jhr8j4uyt#:~:text=Regulation%20\(EU\)%202022%2F1369%20was%20adopted%20on%20the%20basis,with%20temporary%20measures%20in%20a](https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdlglbmvdzx_j9vvik7m1c3gyxp/vm1jhr8j4uyt#:~:text=Regulation%20(EU)%202022%2F1369%20was%20adopted%20on%20the%20basis,with%20temporary%20measures%20in%20a)

Council of the European Union, European Parliament. (2022, June 30). *Regulation (EU) 2022/1032 amending Regulations (EU) 2017/1938 and (EC) No 715/2009 with regard to gas storage*. Retrieved from European Sources I: <https://www.europeansources.info/record/proposal-for-a-regulation-amending-regulation-eu-2017-1938-concerning-measures-to-safeguard-the-security-of-gas-supply-and-regulation-ec-no-715-2009-on-conditions-for-access-to-natural-gas-transmi#:~:text=This%20Re>

European Commission. (2022, May 18). *REPowerEU: Affordable, secure and sustainable energy for Europe*. Retrieved from European Commission: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en

Gavin, G. (2023, October 22). *Hungary to ramp up Russian gas imports for winter, says Gazprom*. Retrieved from Politico: <https://www.politico.eu/article/hungary-ramp-up-russian-gas-imports-winter-gazprom-alexey-miller/>

Jucca, L. (2024, January 11). *EU's energy security drive may have gone too far*. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/breakingviews/eus-energy-security-drive-may-have-gone-too-far-2024-01-11/>

Kurmayer, N. (2024, February 12). *Austria's dependence on Russian gas rises to 98%, two years after Ukraine war*. Retrieved from Euractiv: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/austrias-dependence-on-russian-gas-rises-to-98-two-years-after-ukraine-war/>

S&P Global Market IntelligenceS&P Global Commodity Insights. (2024, June 4). *Sanctions against Russia – a timeline*. Retrieved from S&P Global: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/sanctions-against-russia-8211-a-timeline-69602559>

Stern, J. (2004). Natural Gas in Europe – The Importance of Russia . *Gas Research, Oxford Institute for Energy Studies*, 1-3.

Sullivan, A. (2024, April 29). *War in Ukraine: Why is the EU still buying Russian gas?* Retrieved from DW: <https://www.dw.com/en/war-in-ukraine-why-is-the-eu-still-buying-russian-gas/a-68925869>

The IEA. (2022, December). *Is the European Union on track to meet its REPowerEU goals?* Retrieved from The IEA: <https://www.iea.org/reports/is-the-european-union-on-track-to-meet-its-repowereu-goals>

Vecchio, A. (2024). Changing the Flow: The European Response to the Russian Weaponization of Gas. *Insight* , 41-42.

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO) და კიბერუსაფრთხოების გამონავა

რეზიუმე

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO), თავისი არსით ყოველთვის მიმართული იყო საკუთარი წევრების უსაფრთხოების განმტკიცებაზე. შესაბამისად, მის მიერ შემუშავებული თავდაცვის პოლიტიკა უმეტეს სფეროში საკმაოდ წარმატებული იყო, ვიდრე ახალ გამოწვევას, კიბერუსაფრთხოების მიმართულებით არ წააწყდა. სფეროს სიახლიდან გამომდინარე, ქვეყნები და საერთაშორისო ორგანიზაციები ახლა სწავლობენ კიბერსაფრთხეებთან გამკლავების შესაძლო გზებს. მათ შორის, ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაც, საფრთხის გაჩერის დღიდან ცდილობს წარმატებული კიბერთავდაცვის პოლიტიკის შემუშავებას. ნაშრომი კიბერუსაფრთხოებასა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის მოქმედების ევოლუციას იკვლევს. ამ უკანასკნელის თითოეული ეტაპის უკეთ გასაგებად, განხილული არის ცვლილების განმაპირობებელი მასშტაბური კიბერთავდასხმები, რომლებმაც პრეცედენტი შექმნეს და დღეს კონკრეტული ქვეყნებისგან მომავალი კიბერსაფრთხეები პროგნოზირებადი გახადეს.

საკვანძო სიტყვები: კიბერუსაფრთხოება, თავდაცვის პოლიტიკა, კიბერშეტევები, ჩრდილო-ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (NATO).

მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენებმა, ნატოს კიბერუსაფრთხოების პოლიტიკისა და სტრატეგიის ცვლილება არაერთხელ განაპირობებს. მიუხედავად იმისა, რომ ზემოხსენებული ყოველთვის ცდილობა საკუთარი საკომუნიკაციო და საინფორმაციო სისტემების დაცვის უზრუნველყოფას, უშუალოდ კიბერთავდაცვის საჭიროების საკითხი პირველად, 2002 წლის ნატოს პრაღის სამიტზე გაუდერდა. ვინაიდან, იმ პერიოდის მსოფლიოსთვის მთავარ გამოწვევას ტერორიზმი წარმოადგენდა, წევრმა სახელმწიფოებმა კიბერსაფრთხეების შესახებ მხოლოდ ინფორმაციის შეგროვება და ერთმანეთთან გაზიარება გადაწყვიტეს (Davis, 2019). შეიძლება ითქვას, რომ თავდაპირველად ზემოხსენებული საფრთხე ნაკლებად სერიოზულად მიაჩნდათ, მაგრამ მდგომარეობა შეიცვალა 2007 წლის ინციდენტის შემდეგ. ამ წელს, თანამდებობის რომლებიც რუსეთის მთავრობასთან მჯიდრო კავშირში მოქმედებენ, ე.წ. DDoS (Disruption of denial-of-system)¹ მეშვეობით, იერიში მიიტანეს ესტონეთის საკარო და კერძო ინსტიტუტებზე, რითაც მათი ფუნქციონირება შეაფერხეს. ესტონეთის შემთხვევა მსოფლიოში პირველი შემთხვევაა, რომლის დროსაც კიბერაქტორებმა ფიზიკური ინტერვენციის გარეშე, მწყობრიდან გამოიყვანეს ნატოს წევრი ქვეყნისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი ინსტიტუტების ვებ-გვერდები (Herzog, 2011). მოცემული მოვლენა საინტერესოა არამხოლოდ იმის გამო, რომ მის შედეგად, ნატომ ესტონეთის მთავრობასთან ერთად, ტალინში ნატოს კოოპერატიული კიბერ თავდაცვის ცენტრი²

1 DDoS შეტევა ვებსაიტებსა და სერვერებზე ხორციელდება, ქსელის სერვისების შეფერხებითა და აპლიკაციის რესურსების ამონურვის მცდელობით. თავდაცვამსმელები საიტის, არასაჭირო თანამდებობის განხორციელებით, გადატვირთვას ახდენენ, რის შედეგადაც ვებსაიტი ფუნქციონირებს ან საერთოდ ითავსება.

2 Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence(CCDCOE) - მოცემული დაწესებულება წარმოადგენს ნატოს აკრედიტირებულ კვლევით და ტრენინგ ცენტრს.

დაარსა, არამედ იმიტომ, რომ რუსეთის კიბერაქტივობა მეტად პროგნოზირებადი გახდა თავდასხმის სპეციფიკის შესწავლის შემდეგ (Oja, 2020). აღნიშნული აისახა 2008 წელს, როდესაც საქართველოს წინააღმდეგ, რუსეთმა კვლავ ზემოხსენებული კიბერტაქტიკა გამოიყენა და DDoS-ის მეშვეობით საქართველოს კრიტიკულად მნიშვნელოვანი ინსტიტუტების მუშაობა შეაფერება (Andria Gotsiridze, 2019). ეს მოვლენა გარდამტები აღმოჩნდა, ნატოსთვის და სრულიად მსოფლიოსთვის იმის გასააზრებლად, რომ კიბერშესაძლებლობების გამოყენება უკვე კონვენციურ ომშიც იყო შესაძლებელი, რაც ჰიბრიდულ ომს ახალ უცნობ და საკმაოდ სახიფათო სივრცეს უმატებდა. შესაბამისად, ალიანსის მიერ, იმაზე მეტის გაკეთება გახდა საჭირო ვიდრე, მხოლოდ კვლევითი ცენტრის დაარსება იყო. 2008 წლის ბუქარესტის სამიტზე ნატომ დაამტკიცა თავისი პირველი კიბერთავდაცვის პოლიტიკა და მოუწოდა წევრებს თავიანთი ტერიტორიების შიგნით, კიბერთავდაცვის გაძლიერების მექანიზმის ძიება დაეწყოთ (NATO, Bucharest Summit Declaration, 2008).

2010 წელს მსოფლიო, მანამდე სრულიად წარმოუდგენელი მასშტაბის კიბერთავდასხმის - Stuxnet-ის³ მოწმე გახდა. ვირუსი ე.ჩ. USB-ის მეხსიერების ბარათის მეშვეობით მოხვდა ირანის ისლამური რესპუბლიკის, ქ. ნათანზის ქარხნის საოპერაციო ქსელში, მწყობრიდან გამოიყვანა ათასობით ცენტრიფუგა, საბოლოოდ კი გაურკვეველი მიზეზებით, ქარხნის გარეთაც გავრცელდა. მკვლევართა მტკიცებით, ზემოხსენებულმა ვირუსმა, ირანის ატომური პროგრამა სულ ცოტა ორი წლით უკან დააბრუნა (Baezner & Robin, 2017). აღნიშნული მოვლენის შემდეგ, საკუთარი წევრების უსაფრთხოების დაცვის მიზნით, ნატომ გადაწყვიტა მიდგომა კიდევ უფრო დაეხვერა. შედეგად, 2014 წლის ნატოს უელსის სამიტზე მოკავშირეებმა მხარი დაუჭირეს კიბერთავდაცვის ახალ პოლიტიკას, რომელშიც კიბერთავდაცვა აღიარებული იყო ნატოს კოლექტიური თავდაცვის მთავარი ამოცანის ნაწილად. ეს იმას ნიშნავდა, რომ კიბერშეტევა შეიძლებოდა გამხდარიყო ნატოს ხელშეკრულების მე-5 მუხლის ამოქმედების მიზეზი, რაც ნატოს კიბერუსაფრთხოებისადმი დამოკიდებულების სერიოზულობას უსვამდა ხაზს. გარდა ამისა, ცვლილება შევიდა მესამე მუხლშიც და წევრებს საკუთარი ფინანსური რესურსების გარკვეული ნაწილის კიბერთავდაცვის სრულყოფისთვის გამოყოფა დაევალათ (NATO, Wales Summit Declaration, 2014). ნატოს კიბერთავდაცვის პოლიტიკის განვითარების შემდეგი ეტაპი, 2016 წლის თებერვალში დადგა, ვარშავის სამიტზე, როდესაც მოკავშირე სახელმწიფოთა მეთაურებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურეს ორგანიზაციის თავდაცვითი მანდატი და კიბერსივრცე ოპერაციების ერთ-ერთ იმ სფეროდ⁴ აღიარეს, რომელშიც ნატოს თავი უნდა დაეცვა (NATO, Cyber Defence Pledge, 2016). გარდა ამისა, ნატომ და ევროკავშირმა დადეს ტექნიკური შეთანხმება კიბერთავდაცვის შესახებ, კიბერშეტევებთან მიმართებით მნიშვნელოვანი გეგმის შემუშავებისთვის⁵ (Stoltenberg, 2016). ზემოხსენებული ფაქტი, ადასტურებს კიბერუსაფრთხოების კონცეფციის მნიშვნელობას, რადგან სწორედ მის გარშემო გაერთიანდნენ საერთაშორისო ორგანიზაციები და წარმატებულად შეიმუშავეს კიბერთავდაცვისკენ მიმართული სპეციალური გეგმა. 2021 წელს, ნატოს წევრი სახელმწიფოების მორიგ შეკრებაზე, ბრიუსელში, შემუშავდა ახალი პოლიტიკა სამი ძირითადი ამოცანის მხარდასაჭერად, რომლის მიხედვითაც ნატოს უნდა შეეკავებინა, დაეცვა და დაპირისპირებოდა კიბერსაფრთხეების სრულ სპექტრს ნებისმიერ დროს - პოლიტიკურ, სამხედრო და ტექნიკურ დონეზე (NATO, Brussels Summit Communiqué, 2021).

3 Stuxnet დახვენილი კიბერიარაღი იყო, რომელიც სავარაუდო აშშ-შ შექმნა ისრაელთან ერთად, ირანის ატომური პროგრამის შეჩერების მიზნით (Fruhlinger, 2022).

4 სახმელეთო, საზღვრო და საპარაზო სივრცეს კიბერ სივრცეც დაემატა.

5 ეს ტექნიკური შეთანხმება NCIRC-სა და ევროკავშირის კომპიტერულ გადაუდებელ სიტუაციებზე რეაგირების გუნდს (CERT-EU) შორის უზრუნველყოფს ინფორმაციის გაცვლისა და საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარებას, საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების გუნდებს მორის.

დასკვნა

ნატოს 2021 წლის კიბერთავდაცვის პოლიტიკამ მის წევრ სახელმწიფოებს მრავალი კიბერთავდასხმა თავიდან აარიდა, შესაბამისად ეს საკითხი ნაკლებად აქტუალური გახდა. მიუხედავად ამისა, 2022 წლის რუსეთ-უკრაინის ომის წინ აღმოჩენილმა მსოფლიომ, კვლავ დღის წესრიგში დააბრუნა კიბერუსაფრთხოების აქტუალობა. 2023 წლის ვილნიუსის სამიზნე, ხაზი გაესვა კიბერთავდაცვის გაძლიერების მნიშვნელობას სამხედრო, პოლიტიკურ, ტექნიკურ ასპექტებში და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ერთად, კერძო კომპანიებთან კოოპერირების აუცილებლობას. წევრმა სახელმწიფოებმა გამოიქვეს სურვილი, საკუთარი ფინანსებით ჩამოყალიბებინათ, კიბერინციდენტების ვირტუალური დამხმარე მექანიზმი-VCISC⁶, რომელიც უმნიშვნელო თავდასხმის იდენტიფიცირებასაც კი მოახდენს და ინფორმაციას ყველა წევრს გაუზიარებს, რაც თავდაცვის მექანიზმების გაუმჯობესება-სრულყოფის საშუალებას წარმოადგენს (NATO, Vilnius Summit Communiqué, 2023). შესაბამისად, ძირითადი ამოცანების, კოლექტიური თავდაცვის, კრიზისების მართვისა და კოოპერატიული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით, ნატო აგრძელებს ცვალებადი კიბერსაფრთხეების შემცველ გარემოსთან ადაპტირებასა და კიბერთავდაცვის პოლიტიკის დახვენას.

ბიბლიოგრაფია

Andria Gotsiridze, C. S. (2019). *The Cyber Dimension of the 2008 Russia-Georgia War*. Retrieved from Rondeli Foundation: <https://gfsis.org.ge/cbgl/blog/view/970>

Baezner, M., & Robin, P. (2017). *Stuxnet*. Zürich: Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich.

Davis, S. (2019). *NATO IN THE CYBER AGE:STRENGTHENING SECURITY & DEFENCE, STABILISING DETERRENCE*. SCIENCE AND TECHNOLOGY COMMITTEE (STC).

Fruhlinger, J. (2022). *Stuxnet explained: The first known cyberweapon*. Retrieved from CSO: <https://www.csionline.com/article/562691/stuxnet-explained-the-first-known-cyberweapon.html#:~:text=Stuxnet%20is%20a%20powerful%20computer,about%20its%20design%20and%20purpose>.

Herzog, S. (2011). Revisiting the Estonian Cyber Attacks: Digital Threats and Multinational Responses. *Journal of Strategic Security*, 49-54.

NATO. (2008, April 3). *Bucharest Summit Declaration*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm

NATO. (2014, September 5). *Wales Summit Declaration*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

NATO. (2016, July 8). *Cyber Defence Pledge*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133177.htm

NATO. (2021, June 14). *Brussels Summit Communiqué*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm

NATO. (2023). *ALLIED COMMAND TRANSFORMATION NATO's Strategic Warfare Development Command*. Retrieved from <https://www.act.nato.int/article/nato-centres-of-excellence-cooperative-cyber-defence-ccd-coe/>

NATO. (2023, July 11). *Vilnius Summit Communiqué*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm

Oja, M. (2020). History Education: The Case of Estonia. In M. Oja, *Pedagogy and Educational Sciences in the Post-Soviet Baltic States, 1990–2004: Changes and Challenges* (pp. 143–165). Tallinn.

Stoltenberg, J. (2016). *JOINT DECLARATION BY THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COUNCIL THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION, AND THE SECRETARY GENERAL OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION*.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION (NATO) AND CYBER SECURITY CHALLENGES

Abstract

The North Atlantic Treaty Organization (NATO), by its nature, has always been aimed at strengthening the security of its members. Accordingly, the defense policy developed by NATO was quite successful in most areas, until it faced a new challenge regarding cyber security. Due to the newness of the field, countries and international organizations are now studying possible ways to deal with cyber threats. Among them, the North Atlantic Treaty Organization has also been trying to develop a successful cyber defense policy since the emergence of this threat. The paper explores the evolution of cyber security and the operation of the North Atlantic Treaty Organization. To better understand each stage of the latter, the large-scale cyberattacks that set the precedent and made future cyber threats from specific countries predictable today, are discussed.

Keywords: Cybersecurity, defense policies, cyberattacks, North Atlantic Treaty Organization (NATO).

Current events in the world have caused a change in NATO's cyber security policy and strategy, more than once. Although the aforementioned has always tried to ensure the protection of its own communication and information systems, the issue of the need for the cyber defense was raised for the first time at the 2002 NATO Prague Summit. Since the main challenge for the world at that time was considered to be terrorism, the member states decided to only collect and share information about cyber threats (Davis, 2019). It can be said that initially the threat was considered less serious, but the situation changed after the 2007 incident. That year, hacktivist groups with close ties to the Russian government, conducted the so-called DDoS (Disruption of denial-of-system)¹ attacks, on Estonian public and private institutions, disrupting their functioning. This is the first case in the world in which cyber actors took down the critical infrastructure websites of a NATO member country, without physical intervention (Herzog, 2011). This event is interesting not only because NATO together with the Estonian government, established the NATO Cooperative Cyber Defense Center² in Tallinn, but also because Russian cyber activity became more predictable after studying the specifics of the attack (Oja, 2020). This was reflected in 2008, when Russia again used similar cyber tactics against Georgia and disrupted the function of critically important institutions through DDoS (Andria Gotsiridze, 2019). This event turned out to be a turning point for NATO and the whole world to understand that cyber capabilities could already be used in conventional warfare, which added a new unknown and rather dangerous space to hybrid warfare. Therefore, the Alliance needed to do more than just establish a research center. At the Bucharest Summit in 2008, NATO approved its first cyber defense policy and called on members to look for mechanisms to strengthen cyber defense within their territories (NATO, Bucharest Summit Declaration, 2008).

1 A DDoS attack is carried out on websites and servers by disrupting network services and trying to exhaust application resources. Attackers overload the site with unnecessary operations, causing the website to malfunction or shut down altogether.

2 Cooperative Cyber Defense Center of Excellence (CCDCOE) - this institution is an accredited research and training center of NATO

In 2010, the world witnessed a cyber-attack of an unimaginable scale - Stuxnet³. The virus got into the operating network of the Natanz plant in the Islamic Republic of Iran, via a USB, disabling thousands of centrifuges, and eventually spreading outside the plant. According to researchers, the virus set back Iran's nuclear program by at least two years (Baezner & Robin, 2017). After the 2010 event, in order to improve the security of its members, NATO decided to further refine its approach. As a result, at the 2014 NATO Wales Summit, Allies endorsed a new cyber defense policy that recognized cyber defense as part of NATO's core collective defense mission. This meant that a cyber-attack could trigger Article 5 of the NATO Treaty, underscoring the seriousness of NATO's attitude towards cyber security. In addition, the third article was amended, and the members were instructed to allocate a certain part of their financial resources for cyber defense improvement (NATO, Wales Summit Declaration, 2014). The next stage in the development of NATO's cyber defense policy came in February 2016, at the Warsaw Summit, when the heads of allied states reaffirmed the organization's defense mandate and recognized cyberspace as one of the areas⁴ of operations in which NATO should protect itself (NATO, Cyber Defence Pledge, 2016). In addition, NATO and the European Union concluded a technical agreement on cyber defense, to develop an important plan⁵ concerning cyber attacks (Stoltenberg, 2016). The above-mentioned fact confirms the importance of the concept of cyber security, to the extent that international organizations have united around it and successfully developed a special plan aimed at cyber defense. In 2021, at the next meeting of NATO member states in Brussels, a new policy was developed in support of three main tasks, according to which NATO should deter, defend and counter the full range of cyber threats at all times - at the political, military and technical levels (NATO, Brussels Summit Communiqué, 2021).

Conclusion

NATO's 2021 cyber defense policy prevented its member states from numerous cyber-attacks and made this issue less relevant. Despite this, the 2022 Russia-Ukraine war brought the relevance of cyber security back to the agenda. At the 2023 Vilnius Summit, the importance of strengthening cyber defense in military, political, technical aspects and the need to cooperate with other international organizations and private companies was emphasized. The member states expressed their desire to establish with their own funds, a virtual support mechanism for cyber incidents - VCISC⁶. VCISC will identify even a minor attack and share information with all members, which is a means of improving and perfecting defense mechanisms (NATO, Vilnius Summit Communiqué, 2023). Consequently, to ensure core missions, collective defense, crisis management and cooperative security, NATO continues to adapt to the changing cyber threat environment and refine its cyber defense policy.

3 Stuxnet was a sophisticated cyberweapon allegedly developed by the US in collaboration with Israel to stop Iran's nuclear program (Fruhlinger, 2022).

4 Cyberspace has been added to land, sea and air space.

5 This technical agreement between NCIRC and the European Union Computer Emergency Response Team (CERT-EU) provides information exchange and sharing of best practices between emergency response teams.

6 Virtual Cyber Incident Support Capability

Bibliography:

Andria Gotsiridze, C. S. (2019). *The Cyber Dimension of the 2008 Russia-Georgia War*. Retrieved from Rondeli Foundation: <https://gfsis.org.ge/cbgl/blog/view/970>

Baezner, M., & Robin, P. (2017). *Stuxnet*. Zürich: Center for Security Studies (CSS), ETH Zürich.

Davis, S. (2019). *NATO IN THE CYBER AGE:STRENGTHENING SECURITY & DEFENCE, STABILISING DETERRENCE*. SCIENCE AND TECHNOLOGY COMMITTEE (STC).

Fruhlinger, J. (2022). *Stuxnet explained: The first known cyberweapon*. Retrieved from CSO: <https://www.cscoonline.com/article/562691/stuxnet-explained-the-first-known-cyberweapon.html#:~:text=Stuxnet%20is%20a%20powerful%20computer,about%20its%20design%20and%20purpose>.

Herzog, S. (2011). Revisiting the Estonian Cyber Attacks: Digital Threats and Multinational Responses. *Journal of Strategic Security*, 49-54.

NATO. (2008, April 3). *Bucharest Summit Declaration*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm

NATO. (2014, September 5). *Wales Summit Declaration*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

NATO. (2016, July 8). *Cyber Defence Pledge*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133177.htm

NATO. (2021, June 14). *Brussels Summit Communiqué*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm

NATO. (2023, July 11). *Vilnius Summit Communiqué*. Retrieved from NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm

Oja, M. (2020). History Education: The Case of Estonia. In M. Oja, *Pedagogy and Educational Sciences in the Post-Soviet Baltic States, 1990–2004: Changes and Challenges* (pp. 143-165). Tallinn.

Stoltenberg, J. (2016). *JOINT DECLARATION BY THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COUNCIL THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION, AND THE SECRETARY GENERAL OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION*.

დამოკრატიული კონსორიატის და გარდამავალი ეთაპი ყაზახეთსა და ყირგიზეთში 1990 წლის შემდეგ: შედარებითი ანალიზი

რეზიუმე

საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად, ცენტრალური აზიის ქვეყნები დამოუკიდებელი სახელმწიფოები გახდნენ და პოლიტიკურ-სოციალური სტრუქტურირების პროცესებში ჩაერთვნენ. ამ პროცესმა გამოიწვია პოლიტიკური ტრანსფორმაციები, რომლებიც თითოეულმა ქვეყანამ განსხვავებული გზით განვლო. 1990 წლის შემდეგ დემოკრატიის კონსოლიდაცია ფუნდამენტური პოლიტიკური პროცესი გახდა ცენტრალური აზიის რეგიონში (Huntington 1991: 3-250).

ყაზახეთმა და ყირგიზეთმა ცენტრალური აზიის ქვეყნებიდან პირველებმა გადადგეს ნაბიჯები დემოკრატიზაციისკენ. სტატიაში განხილულია 1990 წლის შემდეგ ყაზახეთისა და ყირგიზეთის დემოკრატიზაციისა და მისი როგორც პოლიტიკური ინსტრუმენტის კონსოლიდაციის პროცესი.

დამოკრატიზაციის პროცესი

დემოკრატიაზე გადასვლა ხშირად განიმარტება, როგორც ავტორიტარული რეჟიმიდან დემოკრატიული ელემენტების მქონე სისტემაზე გადასვლა. ამ პროცესის მიზანია ისეთი ფუნდამენტური პრინციპების ჩამოყალიბება, როგორიცაა სამართლიანი და კონკურენტუნარიანი არჩევნები, ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების აღიარება, პოლიტიკური პარტიების თავისუფლად ორგანიზების შესაძლებლობა, სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება, კანონის უზრუნველობის განმტკიცება და მედიის თავისუფლების წახალისება (Huntington 1991: 25-35). თუმცა, ცენტრალური აზია დემოკრატიზაციის პროცესში არაერთ სირთულეს წააწყდა, მათ შორის იყო საბჭოთა მემკვიდრეობით დატოვებული ცენტრალიზებული ბიუროკრატია და სუსტი სამოქალაქო საზოგადოება (Roy 2000: 45-60).

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ყაზახეთმა, ყირგიზეთმა, ტაჯიკეთმა, უზბეკეთმა და თურქმენეთმა მემკვიდრეობით მსგავსი ისტორიული წარსული მიიღეს. თუმცა განსხვავებული ეკონომიკური რესურსებისა და ეთნიკურ-სოციალური დინამიკის ფონზე თითოეული ქვეყანა განსხვავებული „დემოკრატიზაციის“ გზას დაადგა. მაგალითად, მაშინ, როცა დიამონდი „შებრუნებული ტალღის“ (reverse wave) შესაძლებლობაზე საუბრობდა, ჰანთინგთონმა ინინასარმეტყველა, რომ „დემოკრატიზაციის მესამე ტალღა“ (Third Wave) აღმოსავლეთ ევროპიდან ცენტრალურ აზიაშიც გავრცელდებოდა. მართლაც, როდესაც ყაზახეთმა, უზბეკეთმა და თურქმენეთმა პირველი რეფორმები გაატარეს, ისინი მაღევე გადაიქცნენ „კონკურენტული ავტორიტარიზმის“ (competitive authoritarianism) ტიპის რეჟიმებად (O'Donnell, Schmitter, Whitehead 1986: 16).

ყირგიზეთში, რომელიც ცენტრალურ აზიაში შედარებით „ღია“ სისტემად მიიჩნევა 2005 და 2010 წლების „ტიტების რევოლუციის“ (Tulip Revolution) და საპროტესტო ტალღების ფონზე, დემოკრატიის სტაბილურობა დიდი გამოწვევების წინაშე დადგა. ამ პროცესში, O'Donnell და Schmitter-ის (1986) „ელიტების

მოლაპარაკების“ (elite bargaining) მიღებომა და Dahl-ის „პოლიარქიის“ (polyarchy, მრავალცენტრიანობის) მოდელი მნიშვნელოვან თეორიულ ჩარჩოს გვთავაზობს. მეორეს მხრივ, ლინცი და სტეფანი (Linz & Stepan, 1996) და თომას ქაროთერსი (Thomas Carothers 2002) შედარებით კრიტიკულად უდგებიან ცენტრალური აზის საკითხს და ხაზგასმით აღნიშნავენ, რომ დემოკრატიის ინსტიტუციონალიზაციის სირთულებს პოსტ-საბჭოთა სივრცეში არსებული მემკვიდრეობა და „ტრანზიტოლოგიის“ (transitology) პარადიგმის ნაკლებობა უქმნის საფრთხეებს. შეიძლება ითქვას, რომ ცენტრალური აზის დემოკრატიულ გარდაქმნათა პროცესი იშვიათად ემთხვევა კლასიკურ ლიტერატურაში აღნიშნულ „ხაზოვან“ (linear) ან „კრისტალურად ორგანიზებულ“ ტრანზიციის გზას. ყაზახეთისა და ყირგიზეთის პოლიტიკური მოწყობას, სადაც „პატრონაჟი“ (patronalism) და „პირად ქსელებზე დაფუძნებული პოლიტიკა“ დომინირებს, გარე აქტორების (რუსეთი, ჩინეთი და დასავლური ორგანიზაციები) როლი უფრო ართულებს, ვიდრე აჩქარებს დემოკრატიზაციის პროცესს (Hale 2014).

დემოკრატიის კონსოლიდაცია არის პროცესი, რა დროსაც დემოკრატიული ინსტიტუციები, ნორმები და ღირებულებები შეუქცევადად მკვიდრდება, პოლიტიკური მოთამაშეები კი აღიარებენ ასეთ წყობას, როგორც „მხოლოდ ერთადერთ ლეგიტიმურ თამაშს“ (Linz & Stepan 1996: 5-15). მიუხედავად იმისა, რომ ცენტრალური აზის ქვეყნებში პოლიტიკურ რიტორიკაში დემოკრატიზაციას დიდი ადგილი უჭირავს, ეკონომიკური სტრუქტურებისა და პოლიტიკური ელიტების წინააღმდეგობა დემოკრატიზაციის პროცესს მნიშვნელოვნად აფერხებს.

ყაზახეთის შემთხვევაში, პრეზიდენტის მმართველობა, რომელიც გამყარებულია ნავთობისა და ბუნებრივი აირის შედეგად მიღებული შემოსავლებით, ხელისუფლების ლეგიტიმურობას სოციალური კეთილდღეობის დაპირებებით ამყარებს. თუმცა, ოპოზიციური პარტიებისა და მედიის დათრგუნვის პირობებში, ფორმალურად ჩატარებული არჩევნების ფონზე, ეს სისტემა „კონკურენტული ავტორიტარიზმის“ სტრუქტურას უფრო ემსგავსება (Joldoshov 2010: 173-204). ყირგიზეთი კი განსხვავებულ პროფილს წარმოადგენს – ქვეყანა, რომელსაც არ აქვს ეკონომიკური სტაბილურობა (ხელისუფლების ხშირი ცვლილებების ფონზე) და დამოკიდებულია საგარეო დახმარებაზე – გააჩნია შედარებით უფრო აქტიური სამოქალაქო საზოგადოება.

ლინცისა და სტეფანის კონცეფციის ქცევითი, დამოკიდებულებითი და ინსტიტუციური (behavioral, attitudinal, institutional) განზომილებების ქრილში, ყაზახეთის ოპოზიცია პოლიტიკურ არენაზე მოქმედებით სუსტად გამოიყურება, ხოლო ყირგიზეთში, ძლიერი ოპოზიციის მიუხედავად, ინსტიტუციური სტაბილურობის მიღწევა ვერ ხერხდება, ვინაიდან პერიოდული რევოლუციები მუდმივად არღვევს არსებულ სტატუს კვოს.

ცენტრალურ აზიაში, 1990-იანი წლების შემდეგ დემოკრატიზაციის მცდელობებმა მნიშვნელოვნად განსხვავებული პოლიტიკური შედეგები გამოიღო, მიუხედავად საერთო ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობისა. „განსხვავებული სისტემების დიზაინის“ (Most Different Systems Design) ფარგლებში, ნათელი ხდება, თუ რატომ გამოიღეს ამ ქვეყნებმა, საერთო ისტორიული საფუძვლების მიუხედავად, სრულიად განსხვავებული პოლიტიკური შედეგები (Przeworski 1970). ყოველივე ასახულია ქვეყნების კონსტიტუციებში, რომელიც მმართველი პარტიების მიერ იქნა შედგენილი. ამ კუთხით კი ორივე ქვეყანაში განსხვავებული სიტუაციაა.

ყაზახეთის პარლამენტის ჩანაწერების (1996–2020) და პარტიული კანონების მიხედვით, ნურ ოტანი (ამჟამად ამანატი) დიდი ხნის განმავლობაში ხელისუფლებაში იყო, ან მარტო, ან დიდი უმრავლესობით. ყირგიზეთში, მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი პარტია ჩამოყალიბდა (როგორიცაა ატა-მეკენი, SDPK და სხვ.), არასტაბილური კოალიციები და მთავრობის ხშირი ცვლილებები ხელს უშლიდა საკანონმდებლო პროცესებს (Joldoshov, 2010). პარტიული ფრაგმენტაცია ხელს უშლის ყირგიზეთს სტაბილური საპარლამენტო უმრავლესობის ჩამოყალიბებაში, მიუხედავად მისი საპარლამენტო მრავალფეროვანი ტენდენციებისა.

ყაზახეთის კონსტიტუცია (1995 წ.) პრეზიდენტს ანიჭებს ფართო უფლებამოსილებებს, მათ შორის, პარლამენტის დაშლისა და მაღალი როლის ბიუროკრატების დანიშვნის უფლებას (მუხლები 42–48), რაც მნიშვნელოვნად აძლიერებს მის პოლიტიკურ ძალაუფლებას. 2007 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებმა გააუქმა კლასიკური ორვადიანი შეზღუდვა და პრეზიდენტს შეუზღუდავი არჩევის უფლება მიანიჭა. 2010 წლის მიღებულმა „ელბასის“ (სახელმწიფოს ლიდერი) კანომა ნურსულთან ნაზარბაევის პოლიტიკურ სტატუსს დამატებითი ლეგიტიმაცია მისცა.

2022 წლის იანვრის პროტესტების (Qantar Events) შემდეგ, ყაზახეთში კვლავ განხორციელდა საკონსტიტუციო ცვლილებები, რომლებიც პრეზიდენტის ვადას 7 წლამდე ზღუდავდა და აუქმებდა მისი ხელახალი არჩევის შესაძლებლობას. გარდა ამისა, „ელბასის“¹ (სტატუსი კონსტიტუციიდან ამოიღეს, რაც სიმბოლურად მნიშვნელოვანი ცვლილება იყო. რეფორმების ძირითადი მიზნი ნაზარბაევის ეპოქის, ძლიერი კონცეფციის შემცირება იყო, თუმცა ანალიტიკოსთა ნაწილი სკეპტიკურად აფასებს რეალურ შედეგებს, რადგან ცენტრალიზებული მმართველობის ტრადიცია კვლავ ძლიერია.

ყირგიზეთის კონსტიტუცია (1993 და 2003 წლის შესწორებები) თავდაპირველად პრეზიდენტსა და პარლამენტს შორის ძალაუფლების ბალანსს ქმნიდა, თუმცა 1996 და 2003 წლებში შეტანილი ცვლილებები პრეზიდენტს დამატებით უფლებებს ანიჭებდა. 2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა პარლამენტარიზმისკენ გადახრას ასახავდა. მიუხედავად ამისა, ყირგიზეთის პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ და მთავრობის ხშირმა ცვლილებებმა ინსტიტუციონალიზაციის პროცესს ხელი შეუშალა. 2005 და 2010 წლების აკანცებების დროს, რომლებიც შეიძლება რევოლუციადაც კი შეფასდეს, იყო მცდელობა შეეჩერებინათ ძლიერი საპრეზიდენტო სისტემისკენ სწრაფვა.

ამ განსხვავებების მიუხედავად, როგორც ყაზახეთმა, ისე ყირგიზეთმა საბჭოთა ეპოქიდან მემკვიდრეობით მიღებული ცენტრალიზებული სახელმწიფო აპარატი შეინარჩუნეს. ყაზახეთში ნაზარბაევის მმართველობის დროს ჩამოყალიბებული ძლიერი საპრეზიდენტო სისტემა, მიუხედავად 2022 წლის რეფორმებისა, კვლავ ცენტრალიზაციისკენ მიისწრაფის. ყირგიზეთში, პირიქით, ძალაუფლება უფრო ფრაგმენტული სახისაა, თუმცა პერიოდულად ცენტრალური ხელისუფლება ძლიერდებოდა, მაგალითად, აკავისა და ბაკიევის მმართველობისას.

საბჭოთა კავშირის მიერ დატვებულ კვალთან ერთად, რუსეთისა და ჩინეთის გავლენა ენერგეტიკასა და უსაფრთხოებაზე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს რეგიონში განხორციელებული რეფორმების პროცესში (Diamond 1999). 1997 წლიდან ყაზახეთის ნავთობის ხელშეკრულებები და 2000 წლის შემდეგ ყირგიზეთის მიერ მიღებული საგარეო დახმარებები დასავლური დემოკრატიზაციის პროექტების მასშტაბს ზღუდავს.

Freedom House-ის (2023) და EIU-ის (Economist Intelligence Unit) ანგარიშების მიხედვით, ყაზახეთი და ყირგიზეთი საერთაშორისო ასპარეზზე „ნაწილობრივ თავისუფალი“ ან „ჰიბრიდული რეჟიმების“ კატეგორიაში ხვდებიან, რაც რეგიონში მიმდინარე გეოპოლიტიკური დინამიკის შედეგი უფრო ვიდრე საბჭოთა სისტემის გამოძახილი. პოსტ-საბჭოთა სივრცეში მრავლად მოიძებნება მაგალითები, რომელთაც შეძლეს ინსტიტუციური რეფორმების გატარება და დემოკრატიზაციის პროცესის დაჩქარება, მაგალითად ისეთი ქვეყნები როგორებიც არიან ბალტიისპირეთის პოსტ-საბჭოთა სახელმწიფოები, მოლდოვა, უკრაინა და საქართველო.

ეკონომიკური ფაქტორები:

EIU-ს (2022) მონაცემების მიხედვით, ყაზახეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე (GDP), 1990-იან წლებში დაახლოებით 700-800 აშშ დოლარს შეადგენდა, იგი მნიშვნელოვნად გაიზარდა

¹ ელბასი - ყაზახერი ზედსართავი - ქართულად ნიშნავს ხალხის ნინამდოლი, ეროვნული ლიდერი.

2022 წლისთვის და 9,000-10,000 აშშ დოლარს მიაღწია. ყირგიზეთში GDP ერთ სულ მოსახლეზე შედარებით ნაკლებად გაიზარდა – 1990-იან წლებში 400-450 აშშ დოლარიდან 2022 წელს 1,200-1,400 აშშ დოლარამდე (radingeconomics). ორივე ქვეყანაში წიგნიერების დონე 98%-ს აღემატება, რაც საბჭოთა საგანმანათლებლო სისტემის მემკვიდრეობაა. თუმცა, უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულთა მაჩვენებელი განსხვავდება: ყაზახეთში ეს მაჩვენებელი 28%-ია, ხოლო ყირგიზეთში – 18%.

მედია და მესამე სექტორი:

ორივე ქვეყანაში მედია საერთაშორისო ანგარიშებში «ნაწილობრივ თავისუფალი» ან «არათავისუფალი» სტატუსით არის შეფასებული (rsf.org). ყაზახეთში მედიასაშუალებების უმეტესობა სახელმწიფოს მიერ კონტროლდება ან ირიბად მაინც დაკავშირებულია მმართველ წრეებთან. მაშინ როცა ყირგიზეთში შედარებით დამოუკიდებელი მედიასაშუალებები არსებობს, მაგრამ ხშირად განიცდიან მთავრობის ზენოლას და ფინანსურ პრობლემებს. Polity IV-ის მონაცემები მიუთითებს, რომ ყაზახეთში მედიის კონტროლი უფრო მკაცრია, ხოლო ყირგიზეთში იგი დროთა განმავლობაში შერბილების პოლიტიკით ხასიათდება, თუმცა სრულიად დამოუკიდებელი მედია გარემო კვლავ არ/ვერ ჩამოყალიბებულა (systemicpeace.org, 2024). მედიისა და მესამე სექტორის გაძლიერებას ხელს უშლის ძალაუფლების ძლიერი კონსოლიდაცია, რასაც ემატება კორუფციის მაღალი დონე, რაც ორივე ქვეყანაში ნათლად არის გამოხატული. ყაზახეთი ეკონომიკურ უპირატესობებს უფრო «კარგად ფუნქციონირებადი» ბიუროკრატიის ჩამოსაყალიბებლად, მაგრამ კრიტიკა არსებობს, რომ ბევრი სახელმწიფო მოხელე თანამდებობაზე «ცენტრალიზებული დანიშვნების» და პირადი კავშირების შედეგად ინიშნება. ყირგიზეთში ადმინისტრაციული სტრუქტურა უფრო ფრაგმენტულია, ხოლო დაბალანაზღაურებადი საკარო მოხელეების მიერ ქრთამის აღების შემთხვევები ბიუროკრატიის ეფექტურობას ასუსტებს (Transparency International, 2023).

ყირგიზეთში დასავლური ინსტიტუციების მიერ დაფინანსებული სამოქალაქო ორგანიზაციები აქტიურად მონაწილეობენ საკარო დებატებში მაშინ, როცა ყაზახეთში მათი საქმიანობა გაცილებით შეზღუდულია. ორივე ქვეყანაში «გამჭვირვალობა» და «სამართლის უზენაესობა» სამოქალაქო საზოგადოების მიერ ყველაზე ხშირად განხილული საკითხებია.

დემოკრატიზაცია რიტორიკაში ყაზახეთი

მედია არქივებისა და ოფიციალური დოკუმენტების მიმოხილვით ყოფილი პრეზიდენტი ნურსულთან ნაზარბაევი, განსაკუთრებით 1997 წლის შემდეგ, ეკონომიკურ ზრდისა და საერთაშორისო პრესტიჟის ამაღლების მთავარ მიზნებად ასახელებდა ისეთ პროექტებს როგორიცაა «ყაზახეთის გზის წარმატება» (Kazakhstanin Yoli) და «სტრატეგია-2030».

სტრატეგია-2030: ეს არის კონცეფტუალური დოკუმენტი, რომელიც 1997 წელს დაანონსდა და ხაზს უსვამდა ეკონომიკურ განვითარებას, სოციალურ კეთილდღეობასა და «ეროვნულ ერთობას», ხოლო დემოკრატია განიხილებოდა, როგორც «სტაბილურობისა და უსაფრთხოების» ნაწილი. ნაზარბაევი ხშირად წარმოადგენდა «ეკონომიკურ ზრდას და სოციალური წესრიგის შენარჩუნებას» დემოკრატიული რეფორმების პრიორიტეტად. ამ კონტექსტში, 2007 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებით მიღებული «უშედავათო ხელახალი არჩევის» უფლება საზოგადოებისთვის «სტაბილურობის გაძლიერებად იქნა წარმოჩენილი. 2010 წელს სპეციალური კანონი ნაზარბაევს „ელბასის“ (ეროვნული ლიდერის) სტატუსს

ანიჭებდა, რაც მას სახელმწიფო ინსტიტუტებსა და პოლიტიკურ პარტიებზე გავლენის შენარჩუნების შესაძლებლობას აძლევდა.

2019 წლს პრეზიდენტის პოსტზე კასიმ-უმარტ ტოკავის მოსვლის შემდეგ, მან ყაზახეთის პოლიტიკაში ახალი კონცეფციები «ახალი ყაზახეთი», «სამართლიანი სახელმწიფო» და «სოციალური დიალოგი» დაამკვიდრა. თუმცა, 2022 წლის პროტესტების შემდეგ მიღებული რეფორმების მიუხედავად, საერთაშორისო ანგარიშები (Freedom House, EIU, 2022) მიუთითებს, რომ მედიისა და ოპოზიციური პარტიების კონტროლი კვლავ მაღალ დონეზეა.

ყირგიზეთი

ყირგიზეთში დამოუკიდებლობის შემდეგ ლიდერების (ასკარ აკაევი, კურმანბეკ ბაკიევი, რობა ოტუნბაევა, ალმაზბეკ ატამბაევი) რიტორიკა ხშირად მოიცავდა «ხალხის ნების», «თავისუფალი არჩევნების» და «საკონსტიტუციო რეფორმების» თემებს.

ასკარ აკაევი (1990–2005) თავი «ლიბერალურ და რეფორმისტ» ლიდერად წარმოაჩინა, თუმცა 1996 წლიდან პრეზიდენტის უფლებამოსილებების გაზრდას უჭერდა მხარს. 2005 წელს «ტიტების რევოლუციის» შედეგად გადაყენებულ იქნა კორუფციისა და ნეპოტიზმის ბრალდებით.

კურმანბეკ ბაკიევი (2005–2010): არჩევის შემდეგ დაპირიდა «დემოკრატიულ სისტემას», მაგრამ მოგვიანებით «ხელისუფლების კონცენტრაციაში» და ოჯახის გავლენის გაძლიერებაში დაადანაშაულეს. 2010 წლის აკანცების შედეგად გადააყენეს.

რომა თტუნბაევა (2010–2011) და ალმაზბეკ ატამბაევი (2011–2017): თტუნბაევამ ხელი შეუწყო საპარლამენტო სისტემაზე გადასვლას, მაგრამ ეკონომიკური პრობლემები და რეგიონული უთანასწორობა ვერ მოაგვარა. ატამბაევმა «ახალი კონსტიტუციური წესრიგისა» და «გამჭვირვალე მმართველობის» დაპირებები გასცა, თუმცა ოპოზიციასთან დაძაბულობამ რეფორმები შეზღუდა.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

სტატიაში განხილული მაგალითების მიხედვით შეიძლება ითქვას, რომ ყაზახეთში ჩამოყალიბდა რეჟიმი, რომელიც ეკონომიკური განვითარების ლეგიტიმაციაზე და სტაბილური მმართველობის დისკურსზე არის დაფუძნებული, თუმცა ამავე დროს ხასიათდებოდა ოპოზიციისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების შეზღუდვის მექანიზმებით. ნავთობისა და ბუნებრივი აირის მაღალი შემოსავლებით უზრუნველყოფილმა ეკონომიკურმა კეთილდღეობამ დიდხანს შეინარჩუნა რეჟიმის ლეგიტიმაცია; თუმცა, პოლიტიკური სივრცე ძირითადად პრეზიდენტის გარშემო კონსოლიდირდა, რაც ოპოზიციური ორგანიზაციების თავისუფლებას ზღუდავდა. რეგულარული არჩევნები და მრავალპარტიული სისტემა, ფაქტობრივად, «კონკურენტული ავტორიტარიზმის» სტრუქტურას ასახავს. 2022 წლის პროტესტებმა და სამთავრობო ცვლილებებსაც კი არსებითად არ შეუცვლია რეჟიმის ძირითადი მახასიათებლები.

მეორე მხრივ, ყირგიზეთი ხშირად მოიხსენიება, როგორც «ღია» პოლიტიკური სისტემა ცენტრალურ აზიაში, ის 2005 წლის «ტიტების რევოლუციისა» და 2010 წლის აჯანყებების შემდეგ არასაიმედო და საგარეო დახმარებაზე დამოკიდებული პოლიტიკური მოდელის სახეს იღებს. საპარლამენტო სისტემისკენ გადადგმული ნაბიჯები, შედარებით თავისუფალი მედია და სამოქალაქო საზოგადოება ყირგიზეთს ცენტრალური აზის სხვა ქვეყნებისგან განასხვავებს, თუმცა მთავრობის ხშირი ცვლილებები, ეკონომიკური მოწყვლადობა და კონკურენტული ელიტური სტრუქტურა კონსოლიდაციის დამკვიდრებას ართულებს. სოციალური მოძრაობების არსებობა დემოკრატიზაციისთვის პოტენციურ უპირატესობას

წარმოადგენს, თუმცა ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურის სისუსტე და საგარეო დახმარებაზე დამოკიდებულება რეფორმების მდგრადობას საფრთხეს უქმნის.

ორივე შემთხვევის შედარებითი ანალიზი აჩვენებს, რომ ცენტრალური აზია წარმოადგენს პოსტ-საბჭოთა მემკვიდრეობის მრავალფეროვნებას, რაც აისახა გეოპოლიტიკურ კონკურენციაში, ეკონომიკური რესურსების განაწილებასა და ადგილობრივი პოლიტიკური კულტურის ფორმირების საკითხებში. ყაზახეთში «სტაბილურობასთან ერთად ეკონომიკური განვითარების» დისკურსზე დაფუძნებული ავტორიტარული ტენდენციები გამოვლინდა, ხოლო ყირგიზეთში “პერიოდული რევოლუციებით” გამორჩეული არამდგრადი სტრუქტურა დემოკრატიაციის ორი განსხვავებული გზაა. თუმცა, კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ვერცერთმა მოდელმა ვერ შეძლო სრულყოფილი და მდგრადი დემოკრატიული ისტიტუციების ჩამოყალიბება. ყაზახეთში ღრმად ფესვგადგმული ავტორიტარული ტენდენციები და ყირგიზეთში ინსტიტუციური სისუსტით გაღრმავებული პოლიტიკური კრიზისების სიხშირე თრივე ქვეყანას დემოკრატიული სტაბილურობის მიღწევას აშორებს.

ბიბლიოგრაფია:

Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, pp. 1–16.

Diamond, L. (1999). *Developing Democracy: Toward Consolidation*. The Johns Hopkins University Press, pp. 25–95.

Freedom House. (2023). *Freedom in the World* Raporları.

Hale, H. (2014). *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge University Press.

Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press, pp. 3–25.

Huskey, E. (2009). Kyrgyzstan's New Politics: Kyrgyz Democracy? *Central Asian Survey*, 28(2), 101–115.

Joldoshov, A. (2010). Kirgizistan'da Demokrasi Sorunu. *Praksis*, (23), 173–204.

Linz, J., & Stepan, A. (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. The Johns Hopkins University Press, pp. 5–45.

O'Donnell, G., Schmitter, P., & Whitehead, L. (1986). *Transitions from Authoritarian Rule*. The Johns Hopkins University Press, pp. 16–63.

Przeworski, A., & Teune, H. (1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry*. Wiley-Interscience.

Radnitz, S. (2010). *Weapons of the Wealthy: Predatory Regimes and Elite-Led Protests in Central Asia*. Cornell University Press, pp. 10–70.

Roy, O. (2000). *The New Central Asia: The Creation of Nations*. I.B. Tauris.

Schatz, E. (Ed.). (2009). *Political Participation in Kazakhstan*. Woodrow Wilson Center Press, pp. 45–60.

TRANSITION AND CONSOLIDATION OF DEMOCRACY IN KAZAKHSTAN AND KYRGYZSTAN AFTER 1990: A COMPARATIVE STUDY

Abstract

In the early 1990s, with the disintegration of the Soviet Union, Central Asian countries became independent states and entered new political and social structuring processes. This process brought about political transformations that each country experienced in different ways. The transition to democracy and, in this context, the consolidation of democracy have become fundamental discussion topics in the Central Asian region, especially after the 1990s (Huntington 1991: 3-250). Kazakhstan and Kyrgyzstan stand out as countries that, despite various political and institutional differences in the region, claim to have taken steps towards democratization in the post-independence period.

In this study, the processes of transition to democracy and consolidation of democracy in Kazakhstan and Kyrgyzstan after 1990 will be addressed within a comparative framework. First, the theoretical background of the concepts of transition to democracy and consolidation will be discussed, followed by explanations of the case selection, scope of the research, limitations, methodological approach, and level of analysis. Subsequently, a discussion of the findings will be presented, and finally, the conclusion will include the study's new and original contributions.

Transition of Democracy

The transition to democracy is often defined as a transformation from an authoritarian regime to one with democratic elements. This process aims to establish fundamental principles such as organizing fair and competitive elections, recognizing basic rights and freedoms, allowing political parties to organize freely, revitalizing civil society, strengthening the rule of law, and promoting media freedom (Huntington 1991: 25-35). However, Central Asia, has faced several challenges, such as the continuation of centralized bureaucracy in the post-Soviet period, a weak civil society tradition, and geopolitical competition in the region (Roy 2000: 45-60).

Following the collapse of the Soviet Union, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, and Turkmenistan inherited a similar historical legacy. Yet, due to differences in leadership styles, economic resources, and ethnic-social dynamics, each country has taken distinct paths toward democratization. For example, while Diamond speaks of the possibility of a “reverse wave,” Huntington predicted that the “Third Wave” of democratization could spread from Eastern Europe to Central Asia. Indeed, although countries like Kazakhstan, Uzbekistan, and Turkmenistan initially took steps toward reform, they quickly evolved into regime types classified as “competitive authoritarian” (O’Donnell, Schmitter, Whitehead 1986: 16).

Kyrgyzstan, despite presenting a more “open” picture within Central Asia with the “Tulip Revolution” and waves of protests in 2005 and 2010, struggles to build a lasting democracy. At this point, O’Donnell and Schmitter’s (1986) “elite bargaining” approach and Dahl’s (1971) “polyarchy” (multiple centers of power) model offer important

theoretical frameworks. On the other hand, researchers like Linz and Stepan (1996) and Thomas Carothers (2002) take a more critical approach to the Central Asian case by highlighting the difficulties of institutionalizing democracy in the post-Soviet world and revealing the shortcomings of the “transitology” paradigm.

The fundamental conclusion from these approaches is that the democratic transition process in Central Asia often does not align with the “linear” or “orderly” progression anticipated in classical literature. In countries like Kazakhstan and Kyrgyzstan, where “patronalism” and “personal network-based politics” dominate, the role of external actors (Russia, China, and Western organizations) frequently complicates rather than accelerates the path to democracy (Hale 2014).

Democratic Consolidation

Democratic consolidation refers to the process in which democratic institutions, norms, and values become irreversibly established, political actors recognize the regime as the “only legitimate game in town,” and military or authoritarian interventions lose their legitimacy (Linz & Stepan 1996: 5-15). Although democratization discourse in Central Asia is often presented with the goal of consolidation, resistance from both the economic structure and political elites poses significant obstacles to this process. In the case of Kazakhstan, a presidential system strengthened by oil and natural gas revenues has reinforced the legitimacy of the ruling power through promises of social welfare. However, with opposition parties and the media suppressed and elections held only formally, this system closely resembles a “competitive authoritarian” structure (Joldoshov 2010: 173-204). On the other hand, Kyrgyzstan portrays a different profile—a country unable to maintain economic stability due to frequent government changes and dependence on foreign aid, but with a relatively more active civil society. In an environment where regimes often change through “waves of protests,” the institutional and behavioral dimensions of consolidation remain incomplete.

In the context of Linz and Stepan’s definitions of behavioral, attitudinal, and institutional dimensions, opposition in Kazakhstan remains weak in behavioral terms, whereas in Kyrgyzstan, despite a strong opposition, institutional stability cannot be achieved. Attitudinally, periodic revolutions repeatedly disrupt the status quo. In conclusion, it can be said that both countries are still far from achieving “full and lasting” democracy.

Case Selection: Kazakhstan & Kyrgyzstan

In Central Asia, democratic transition attempts after the 1990s have produced significantly different political outcomes despite a shared historical and cultural legacy. In this study, the cases of Kazakhstan and Kyrgyzstan were selected for the following reasons:

1. Similar Historical Legacy: Both countries have been shaped under the institutional and political influences of the Soviet era.
2. Different Political Practices: While Kazakhstan maintains a strong presidential system and one-party dominance, Kyrgyzstan occasionally shifts toward a parliamentary system and has a political structure open to protests.
3. Economic Differences: Kazakhstan, with its abundant oil and natural gas resources, is well-positioned to attract foreign investment. In contrast, Kyrgyzstan relies on foreign aid due to its limited natural resources.

Within the framework of the “Most Different Systems Design,” it becomes clearer why these two countries, despite sharing the same historical foundations, have produced vastly different political outcomes (Przeworski 1970).

Scope of The Research

This research aims to examine the processes of democratic transition and consolidation in Kazakhstan and Kyrgyzstan from a multidimensional perspective. Specifically, it focuses on:

- The organization of electoral systems and political parties,
- The impact of international factors (Russia, China, Western countries, and international organizations),
- The extent to which democratic consolidation (both institutional and societal) has been achieved.

In this context, the research also evaluates the causes and consequences of the “color revolutions” in Kyrgyzstan in 2005 and 2010, as well as the large-scale protests in Kazakhstan in 2022.

Analyses

Within the framework of historical comparative analysis, the constitutions and electoral laws of Kazakhstan and Kyrgyzstan were examined. The Kazakhstan Constitution (1995) grants the president extensive powers, including dissolving parliament and making high-level bureaucratic appointments (Articles 42–48), thereby significantly strengthening the president’s political authority. Reforms during Nursultan Nazarbayev’s rule, particularly the 2007 constitutional amendments, eliminated the classic two-term presidential limit, enabling the president’s indefinite re-election. Nazarbayev’s political status was further reinforced in 2010 with the adoption of the “Elbasy (National Leader)” law, which granted him the title of “state founder,” a broad sphere of influence, and immunity from prosecution.

Following the January 2022 Protests (also known as the Qantar Events), Kazakhstan introduced constitutional changes that limited the president’s term to a single seven-year term and abolished the previously unlimited re-election rule. Additionally, the “Elbasy” title was removed from the constitution—a symbolic yet significant change. These revisions aimed to curtail the dominant power structures of the Nazarbayev era and bolstered President Tokayev’s image as a reformist. However, some analysts remain skeptical about the actual impact of these changes, arguing that the tradition of centralized power is still deeply rooted.

In contrast, the Kyrgyzstan Constitution (1993 and 2003 amendments) aimed to balance power between the presidency and parliament. Nonetheless, amendments in 1996 and 2003 granted additional powers to the president. The 2010 constitutional reform reflected a shift towards a more parliamentary model. Despite these changes, Kyrgyzstan’s political instability and frequent government changes have hindered effective institutionalization. The 2005 and 2010 uprisings, which can be described as revolutionary, were seen as attempts to counterbalance the tendencies toward a strong presidential system.

Despite these differences, both Kazakhstan and Kyrgyzstan have retained much of the centralized state apparatus inherited from the Soviet era. In Kazakhstan, the strong presidential system established under Nazarbayev, though partially reined in by the 2022 constitutional amendments, continues to exhibit a tendency toward centralized control. Kyrgyzstan, on the other hand, has experienced a more fragmented political structure in the post-Soviet period. However, central authority has frequently reasserted itself, with periodic strong leaders (e.g., Akayev, Bakiyev) emerging. This dynamic demonstrates that, although both countries officially bear the title of republic, the practical distribution of constitutional power often consolidates around a narrow ruling elite or an individual leader. In Kazakhstan, Nazarbayev’s transition from indefinite presidency to Elbasy, and in Kyrgyzstan, the short but impactful presidencies of various leaders, illustrate the interweaving of Soviet legacy and contemporary power dynamics.

The influence of Russia and China on energy and security in Central Asia has played a significant role in shaping reform efforts in the region (Diamond 1999). Kazakhstan’s oil agreements starting in 1997 and Kyrgyzstan’s

foreign aid received after 2000 have limited the scope of Western-led democratization projects. According to Freedom House (2023) and EIU (Economist Intelligence Unit) reports, both Kazakhstan and Kyrgyzstan are classified as “partly free” or “hybrid regimes” on the international stage due to these geopolitical dynamics.

Based on EIU (2022) data, Kazakhstan’s GDP per capita, which was around \$700–800 USD in the 1990s, increased significantly to \$9,000–10,000 USD by 2022. In Kyrgyzstan, GDP per capita rose more modestly from \$400–450 USD in the 1990s to \$1,200–1,400 USD in 2022 (radingeconomics). Both countries maintain literacy rates exceeding 98%, a legacy of the Soviet education system. However, university graduation rates differ: 28% in Kazakhstan compared to 18% in Kyrgyzstan. These differences in economic and human development indicators highlight the contrast between Kazakhstan’s resource-driven prosperity, fueled by its energy sector, and Kyrgyzstan’s aid-dependent development path.

Party Systems and Parliamentary Operations

The records of the Kazakhstani Parliament (1996–2020) and party laws show that the Nur Otan (now called Amanat) Party has been in power for a long period, either alone or with an overwhelming majority. In Kyrgyzstan, despite the establishment of many parties (such as Ata-Meken, SDPK, etc.), unstable coalitions and frequent government changes have disrupted the legislative processes (Joldoshov, 2010). This fragmentation of parties has prevented Kyrgyzstan from forming a stable majority, despite its parliamentary tendencies.

Media Organizations and Freedom Indexes

In both countries, the media is evaluated in international reports as being “partly free” or “not free” (rsf.org). In Kazakhstan, state-controlled or state-affiliated media organizations are predominant, while in Kyrgyzstan, although relatively independent outlets exist, frequent government pressures and financial difficulties limit press freedom. Polity IV data suggests that media control is stricter in Kazakhstan, while in Kyrgyzstan, although it softens periodically, a fully independent press environment has not been established (systemicpeace.org 2024).

Bureaucratic Structure and Perception of Corruption

Both countries show high levels of corruption according to reports (Transparency International, 2023). Kazakhstan, leveraging its economic advantages, presents a more “well-functioning” bureaucracy, but there are ongoing criticisms that many state officials rise based on “centralized appointments” and personal references. In Kyrgyzstan, a more fragmented administration structure and bribery allegations due to low-paid civil servants weaken the efficiency of the bureaucracy.

Leader Discourses and Reform Promises Kazakhstan

Examinations of press archives and official documents reveal that former President Nursultan Nazarbayev, especially after 1997, promoted economic growth and international prestige as his foremost goals through campaigns like the “Success of the Kazakh Way” (Kazakhstannıň Yoli) and “Strategy-2030.”

Kazakhstan

Strategy-2030: This vision document, announced in 1997, emphasized economic development, social welfare, and “national unity,” while democracy was seen as part of the “stability and security” discourse.

Emphasis on “Stability”: Nazarbayev often presented “economic growth and the maintenance of social order” as a priority over democratic reforms in his media discourse. In this context, the “unlimited re-election” right he introduced with the 2007 constitutional amendments was legitimized in the public eye under the discourse of “continuation of stability.”

Elbasy (National Leader) Role: In 2010, a special law granted Nazarbayev the title of “Elbasy,” ensuring his continued influence over both public institutions and political parties. This status allowed him to largely control the reform promises in the country’s politics. After Nazarbayev, Kassym-Jomart Tokayev, who assumed the presidency in 2019, promised reforms in line with the “people’s expectations of the state” and emphasized terms such as “New Kazakhstan,” “Fair State,” and “Social Dialogue” in his public statements.

After the 2022 protests, although Tokayev’s administration declared various reform packages and constitutional amendments (such as a one-time 7-year presidential term), international reports (Freedom House, EIU, 2022) indicate that these steps have not yet created a deep political transformation, especially since control over the media and opposition parties remains.

“New Kazakhstan” Discourse: After the 2022 protests, Tokayev promised reforms such as fighting corruption, limiting economic privileges of elites, and simplifying bureaucracy, but analysts emphasize that the “centrally concentrated authority” is still preserved.

Kyrgyzstan

In Kyrgyzstan, the discourses, official speeches, and campaign promises of various leaders post-independence (Askar Akayev, Kurmanbek Bakiyev, Roza Otunbayeva, Almazbek Atambayev) frequently addressed topics such as “the people’s will,” “free elections,” and “constitutional reforms.”

Askar Akayev (1990–2005): As the first leader after the Soviet era, he portrayed himself as a “liberal and reformist” figure and emphasized strengthening parliament with the 1993 Constitution. However, from 1996 onwards, he supported legal amendments that increased presidential powers and was overthrown in the 2005 “Tulip Revolution” due to corruption and nepotism allegations.

Kurmanbek Bakiyev (2005–2010): Upon taking office, he emphasized a “democratic system based on the people’s will,” but quickly faced accusations of “power concentration” with his family and close circle. By the time he was overthrown in the 2010 popular uprising, he had failed to fulfill most of his reform promises (Joldoshov, 2010).

Roza Otunbayeva (2010–2011) & Almazbek Atambayev (2011–2017): Otunbayeva, as an interim president, accelerated the transition to a parliamentary system, but economic problems and regional inequalities remained unresolved. Atambayev used the rhetoric of a “new constitutional order” and “transparent governance” during his campaigns, but tensions with the opposition during his term led to limited structural reforms. In Kyrgyzstan, leaders’ reform promises often focused on corruption, bureaucratic inefficiency, and economic vulnerability, but despite parliamentary inclinations, “political stability” was not achieved, and most of the promises were unfulfilled. The gap between the leaders’ rhetoric and implementation is summarized in Freedom House (2023) reports as “Kyrgyzstan has a relatively freer press and more diverse politics, but institutions remain unstable.”

Comparative Analysis of Leader Discourses

Both Kazakhstan and Kyrgyzstan's leaders emphasize themes of economic development and social order. In Kazakhstan, the emphasis on "stability" and "national leadership" (Elbasy) reinforces authoritarian elements, while in Kyrgyzstan, the rhetoric of "the people's will" and "constitutional reform" frequently results in protests and frequent changes of government. The 2022 Kazakhstan protests accelerated Tokayev's reform promises, but it remains unclear how much democratic standards will rise in the country. In Kyrgyzstan, although leaders' "reform" rhetoric often points toward a relatively "more open" system, long-term democratic consolidation has not been achieved due to institutional instability and economic constraints.

Thus, although leadership discourses in both countries officially emphasize "reform" or "democracy," in practice, policies that protect economic or elite interests prevail. This reveals that political discourses in Central Asia contain "democratic" elements at the rhetorical level but, in practice, serve to consolidate power.

Role of Civil Society Organizations (CSOs)

In Kyrgyzstan, especially Western-funded CSOs participate in public debates through election monitoring, constitutional amendment proposals, and human rights reports. In Kazakhstan, CSOs also exist, but their activities are more limited due to state permission procedures and financial dependency. Examining civil society demands, press releases, and CSO reports, "transparency" and "rule of law" are among the most frequently mentioned concepts in both countries.

Conclusion

In this article, we examined the phenomenon of transition to democracy and democratic consolidation through a comparative perspective, using Kazakhstan and Kyrgyzstan as case studies in the post-1990 period. Throughout the study, the functioning of political institutions built in the post-Soviet era, the extent of democratization and institutional transformation, and particularly the role of political elites' strategies and societal dynamics were discussed. The theoretical framework incorporated key approaches from the "transition to democracy" and "democratic consolidation" literature (Huntington, O'Donnell and Schmitter, Dahl, Linz and Stepan, etc.), which were compared with the unique conditions of Central Asia.

The research shows that in Kazakhstan, a regime structure legitimized by economic development and a discourse of stable governance but characterized by mechanisms that restrict opposition and fundamental freedoms, emerged. The economic welfare provided by high oil and natural gas revenues has kept the regime's social legitimacy alive for a long time; however, the political space has largely been consolidated around the presidency, limiting the freedom of opposition organizations. Regular elections and a multi-party system, in practice, reflect the prominent features of a "competitive authoritarian" structure. The protests of 2022, although they revealed elite divisions within the government and societal demands for reform, did not lead to a fundamental change in the core characteristics of the regime.

On the other hand, although Kyrgyzstan is often described as having the most "open" political system in Central Asia, it presents a portrait of an unstable and externally dependent political model following the 2005 "Tulip Revolution" and the 2010 uprisings. Steps toward a parliamentary system and relatively freer media and civil society differentiate Kyrgyzstan from other Central Asian countries, but frequent government changes,

economic vulnerabilities, and a competitive elite structure have made it difficult to establish lasting consolidation. The presence of social movements provides a potential advantage for democratization, but the weakness of institutional infrastructure and dependence on external aid threatens the sustainability of reforms.

A comparative analysis of both cases points to Central Asia as a rich laboratory for understanding the democratic practices shaped by post-Soviet legacies, geopolitical competition, the distribution of economic resources, and local political culture. In Kazakhstan, authoritarian tendencies based on the discourse of “economic development with stability,” and in Kyrgyzstan, an unstable pluralistic structure marked by “periodic revolutions,” present two different paths of democratization. However, the results show that neither path has achieved full and lasting democratic consolidation. In Kazakhstan, the deeply rooted authoritarian tendencies, and in Kyrgyzstan, the frequency of political crises exacerbated by institutional fragility, prevent both countries from attaining long-term democratic stability.

Bibliography

Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, pp. 1–16.

Diamond, L. (1999). *Developing Democracy: Toward Consolidation*. The Johns Hopkins University Press, pp. 25–95.

Freedom House. (2023). *Freedom in the World* Raporları.

Hale, H. (2014). *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge University Press.

Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. University of Oklahoma Press, pp. 3–25.

Huskey, E. (2009). Kyrgyzstan’s New Politics: Kyrgyz Democracy? *Central Asian Survey*, 28(2), 101–115.

Joldoshev, A. (2010). Kirgizistan’daki Demokrasi Sorunu. *Praksis*, (23), 173–204.

Linz, J., & Stepan, A. (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation*. The Johns Hopkins University Press, pp. 5–45.

O’Donnell, G., Schmitter, P., & Whitehead, L. (1986). *Transitions from Authoritarian Rule*. The Johns Hopkins University Press, pp. 16–63.

Przeworski, A., & Teune, H. (1970). *The Logic of Comparative Social Inquiry*. Wiley-Interscience.

Radnitz, S. (2010). *Weapons of the Wealthy: Predatory Regimes and Elite-Led Protests in Central Asia*. Cornell University Press, pp. 10–70.

Roy, O. (2000). *The New Central Asia: The Creation of Nations*. I.B. Tauris.

Schatz, E. (Ed.). (2009). *Political Participation in Kazakhstan*. Woodrow Wilson Center Press, pp. 45–60.

თავისუფალი და აგრარული უნივერსიტეტის გამომცემლობა
კახა ბენდუქიძის კამპუსი, დავით აღმაშენებლის ხეივანი 240
0159 თბილისი, საქართველო
ტელ.: +995 32 220 09 01

freeuni.edu.ge agruni.edu.ge
Free and Agricultural Universities Press
Kakha Bendukidze Campus, Alley David Aghmashenebeli 240
Tbilisi 0159, Georgia,
Tel.: +995 32 220 09 01

თავისუფაღი და აგრარული
უნივერსიტეტების გამოცემობა
FREE AND AGRICULTURAL
UNIVERSITIES PRESS